

Ett höjt bidrag vid återvandring

Sedan 1984 har den som har uppehållstillstånd i Sverige, bl.a. som flykting eller alternativt skyddsbehövande, kunnat få ett ekonomiskt bidrag om han eller hon vill lämna Sverige och flytta till sitt hemland eller till ett annat land. I promemorian föreslås att en ny förordning om återvandringsbidrag för vissa utlänningar införs som ersätter den nuvarande förordningen (1984:890) om bidrag till utlänningars resor från Sverige för bosättning i annat land. Det föreslås också att Migrationsverket i ärenden enligt den nya förordningen ska ha rätt att få tillgång till uppgifter ur belastningsregistret och misstankeregistret. Förslagen innebär i huvudsak att storleken på det återvandringsbidrag som kan lämnas när en person vill lämna Sverige för att bosätta sig permanent i ett annat land höjs kraftigt och att regelverket anpassas till en väsentligt ökad risk för fusk och missbruk samt felaktiga utbetalningar. Återvandring skapar möjligheter för individen till en nystart i livet och kan innebära att ekonomin och arbetskraften växer i ett annat land samt kan bidra till att minska antalet personer som lever i utanförskap i Sverige och de följder som ett sådant utanförskap får för det svenska samhället och för individen. Förslagen utgör ett led i att öka den frivilliga återvandringen.

Förordningsändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2026.

Innehållsförteckning

1	Författningsförslag.....	3
1.1	Förslag till förordning om återvandringsbidrag för vissa utlänningar.....	3
1.2	Förslag till förordning om ändring i förordningen (1999:1134) om belastningsregister	7
1.3	Förslag till förordning om ändring i förordningen (1999:1135) om misstankeregister	8
2	Ärendet.....	10
3	Incitamenten för frivillig återvandring förstärks	10
4	Ett höjt ekonomiskt bidrag vid återvandring	11
4.1	En ny förordning om återvandringsbidrag för vissa utlänningar.....	11
4.2	Inledande bestämmelser i den nya förordningen	12
4.3	Vem ska kunna få återvandringsbidrag?	13
4.4	När återvandringsbidrag inte ska få lämnas	17
4.5	Storleken på återvandringsbidraget	20
4.6	Ansökan om återvandringsbidrag	23
4.7	Utbetalning av återvandringsbidrag	24
4.8	Hinder mot utbetalning.....	26
4.9	Skyldighet att anmäla ändrade förhållanden	27
4.10	Återbetalning och återkrav	27
4.11	Överklagande	30
4.12	Rätt att meddela föreskrifter.....	31
5	Tillgång till belastningsregistret och misstankeregistret	31
6	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	33
7	Konsekvenser	34

1 Författningsförslag

1.1 Förslag till förordning om återvandringsbidrag för vissa utlänningar

Härigenom föreskrivs följande.

Inledande bestämmelser

1 § Migrationsverket får besluta om statligt bidrag enligt denna förordning till vissa utlänningar som önskar lämna Sverige och bosätta sig permanent i ett annat land (återvandringsbidrag).

Återvandringsbidrag lämnas i mån av tillgång på medel.

2 § Denna förordning är meddelad med stöd av 8 kap. 11 § regeringsformen i fråga om 21 § och 8 kap. 7 § regeringsformen i fråga om övriga bestämmelser.

Vem kan få återvandringsbidrag?

3 § Återvandringsbidrag får lämnas till en utlänning som har beviljats uppehållstillstånd i Sverige enligt 5 kap. 1, 2 eller 6 § utlänningslagen (2005:716) eller motsvarande äldre bestämmelser, om utlänningen har haft uppehållstillstånd i Sverige sedan den 12 september 2024 eller tidigare.

Återvandringsbidrag får även lämnas till en utlänning som har beviljats permanent uppehållstillstånd enligt 17 § den upphävda lagen (2016:752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige eller 5 § den upphävda lagen (2017:353) om uppehållstillstånd för studerande på gymnasial nivå.

4 § Återvandringsbidrag får också lämnas till en utlänning som har beviljats uppehållstillstånd i Sverige på grund av anknytning till en person som avses i 3 §, eller till den personens make eller sambo, om personen som avses i 3 § har rätt till bidrag enligt denna förordning och utlänningen

1. ingår i samma hushåll som den personen eller ingick i samma hushåll omedelbart före den personens utresa från Sverige, och

2. har haft uppehållstillstånd i Sverige sedan den 12 september 2024 eller tidigare.

5 § Möjligheten att beviljas återvandringsbidrag enligt denna förordning påverkas inte av att sökanden enligt 7 kap. 7 § utlänningslagen (2005:716) anmält att han eller hon vill ha uppehållstillståndet kvar trots att bosättningen upphör.

6 § Återvandringsbidrag får endast lämnas om sökanden visar att han eller hon kommer att tas emot i det land där bosättning är avsedd att ske.

När återvandringsbidrag inte får lämnas

7 § Återvandringsbidrag får inte lämnas

1. för bosättning i ett annat EU-land, Norge, Island, Liechtenstein eller Schweiz,
2. om sökanden tidigare har beviljats bidrag enligt denna förordning eller enligt den upphävda förordningen (1984:890) om bidrag till utlänningars resor från Sverige för bosättning i annat land,
3. om sökanden har skulder som har överlämnats till Kronofogdemyndigheten för indrivning, eller
4. om det med hänsyn till Sveriges säkerhet eller allmän säkerhet finns skäl som talar emot det.

8 § Om sökanden har dömts till ett fängelsestraff får återvandringsbidrag inte lämnas förrän fängelsestraffet har avtjänats. Har allmänt åtal väckts mot sökanden får återvandringsbidrag inte lämnas förrän åtalet har prövats slutligt eller åtalet har lagts ned. Om en förundersökning har inletts mot sökanden om brott för vilket fängelse är föreskrivet får återvandringsbidrag inte lämnas innan förundersökningen har lagts ned eller avslutats utan att allmänt åtal har väckts.

Återvandringsbidragets storlek

9 § Återvandringsbidrag får lämnas med 350 000 kronor för den som har fyllt 18 år och med 25 000 kronor för den som inte har fyllt 18 år, dock med högst 500 000 kronor för makar eller sambor samt med högst 600 000 kronor per familj.

Ansökan om återvandringsbidrag

10 § En ansökan om återvandringsbidrag ska ges in till Migrationsverket. Sökanden ska lämna de handlingar och uppgifter som Migrationsverket behöver för att kunna fatta beslut om återvandringsbidrag. Uppgifterna ska lämnas på heder och samvete.

Anmälningsskyldighet

11 § Den som ansöker om eller har beviljats bidrag enligt denna förordning ska utan dröjsmål till Migrationsverket anmäla sådana ändrade förhållanden som kan påverka rätten till eller storleken på bidraget.

Utbetalning av återvandringsbidrag

12 § En femtedel av återvandringsbidraget betalas ut i samband med beslutet om bidrag.

Av återstående belopp utbetalas, efter begäran om utbetalning, 40 procent efter mottagarens ankomst till det land där bosättning ska ske och 60 procent när mottagarens uppehållstillstånd har återkallats, eller giltighetstiden för ett tidsbegränsat uppehållstillstånd har löpt ut, dock tidigast femton månader efter utresan från Sverige.

Om det finns särskilda skäl får utbetalning ske på annat sätt än enligt första och andra styckena.

13 § En begäran om utbetalning enligt 12 § andra stycket ska ges in till Migrationsverket. Mottagaren ska lämna de handlingar och uppgifter som Migrationsverket behöver för att kunna bedöma att det inte finns hinder mot utbetalning enligt 14 §. Uppgifterna ska lämnas på heder och samvete.

Hinder mot utbetalning

14 § Migrationsverket får besluta att ett beviljat återvandringsbidrag helt eller delvis inte ska betalas ut om

1. förutsättningarna för bidrag enligt 6–8 §§ inte längre är uppfyllda,
2. det finns grund för återbetalning enligt 15 §, eller
3. det på grund av praktiska hinder inte är möjligt att betala ut bidraget inom rimlig tid.

Beslutet gäller omedelbart.

Återbetalning och återkrav

15 § Mottagaren av ett återvandringsbidrag är återbetalningsskyldig, om

1. mottagaren inte reser ut från Sverige inom tolv månader från beslutet om bidrag,
2. mottagaren efter utresan från Sverige på nytt bosätter sig i Sverige,
3. mottagaren genom att lämna oriktiga uppgifter eller på något annat sätt har orsakat att bidraget har lämnats felaktigt eller med ett för högt belopp, eller
4. bidraget av något annat skäl har lämnats felaktigt eller med ett för högt belopp och mottagaren har insett eller skäligen borde ha insett detta.

16 § Om mottagaren av ett återvandringsbidrag är återbetalningsskyldig enligt 15 § ska Migrationsverket besluta att helt eller delvis kräva tillbaka bidraget. Om det finns särskilda skäl får Migrationsverket helt eller delvis avstå från att kräva tillbaka bidraget.

17 § Vid återkrav får Migrationsverket bevilja anstånd med betalningen eller träffa avtal med den återbetalningsskyldige om en avbetalningsplan. Migrationsverket ska i sådana fall ta ut ränta på det obetalda beloppet.

Ränta ska tas ut från den dag då anståndet beviljades eller avtalet om avbetalningsplan träffades, dock inte för tid innan det återkrävda beloppet har förfallit till betalning. Ränta ska tas ut efter en räntesats som vid varje tidpunkt överstiger statens utlåningsränta med två procentenheter.

18 § Om ett belopp som har återkrävts inte betalas i rätt tid, ska dröjsmålsränta enligt räntelagen (1975:635) tas ut på beloppet. Detsamma gäller när den återbetalningsskyldige har beviljats anstånd med betalningen eller träffat ett avtal om en avbetalningsplan och betalning inte sker inom den tid som följer av beslutet om anstånd eller avtalet.

19 § Om det finns särskilda skäl får Migrationsverket helt eller delvis efterge krav på återbetalning eller ränta enligt 16–18 §§.

Överklagande

20 § I 40 § förvaltningslagen (2017:900) finns bestämmelser om överklagande till allmän förvaltningsdomstol. Andra beslut än beslut enligt 14 och 16–18 §§ får dock inte överklagas.

Rätt att meddela föreskrifter

21 § Migrationsverket får meddela föreskrifter om verkställigheten av denna förordning.

-
1. Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2026.
 2. Genom förordningen upphävs förordningen (1984:890) om bidrag till utlänningars resor från Sverige för bosättning i annat land.

1.2 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1999:1134) om belastningsregister

Härigenom föreskrivs att det i förordningen (1999:1134) om belastningsregister ska införas en ny paragraf, 11 a §, och närmast före 11 § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

***Myndigheter som har rätt att få
uppgifter om brott som lett till
vissa påföljder***

11 a §

*Uppgifter ur belastningsregistret
om brott som lett till fängelse och
där fängelsestraffet ännu inte har
avtjänats ska lämnas ut om det
begärs av Migrationsverket, i
ärenden enligt förordningen
(2025:000) om återvändnings-
bidrag för vissa utlännningar, i
fråga om den som ärendet gäller.*

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2026.

1.3 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1999:1135) om misstankeregister

Härigenom föreskrivs att 3 § förordningen (1999:1135) om misstankeregister ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §¹

Uppgifter ur misstankeregistret ska lämnas ut om det begärs av

1. det statsråd som är föredragande i ärenden enligt lagen (2022:700) om särskild kontroll av vissa utläningar, i ärenden om utlämning för brott, i ärenden om nåd i brottmål eller i andra ärenden enligt 12 kap. 9 § regeringsformen eller i ärenden om överförande av straffverkställighet enligt lagen (1972:260) om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom, eller den statsrådet bemyndigar, för utredning i ett sådant ärende och i fråga om den som ärendet gäller,

2. en åklagarmyndighet, i ärenden där en prövning ska göras, i fråga om den som prövningen gäller,

3. Säkerhetspolisen, i ärenden om anställning eller uppdrag vid myndigheten,

4. Tullverket i tillståndsärenden och andra ärenden där en lämplighetsprövning ska göras, i fråga om den som prövningen gäller,

5. en länsstyrelse, i fråga om den som ärendet gäller, om inte annat anges, i ärenden

a) där länsstyrelsen enligt lag eller förordning ska hämta in sådana uppgifter,

b) där länsstyrelsen ska göra en lämplighetsprövning,

c) om godkännande och tillsyn enligt förordningen (1989:149) om bevakningsföretag m.m.,

d) om godkännande av skyddsvakt enligt skyddsförordningen (2010:523),

e) om godkännande och tillsyn enligt förordningen (2011:155) om auktorisation av delgivningsföretag, och

f) om auktorisation enligt förordningen om auktorisation av delgivningsföretag, i fråga om personer som anges i 4 § första stycket 1 och 2 i den förordningen,

6. Transportstyrelsen, i fråga om den som myndigheten vid lämplighetsprövning enligt lagen (1998:493) om trafikskolor och förordningen (1998:978) om trafikskolor överväger att ge tillstånd eller godkänna samt i ärenden om körkortstillstånd, körkort, traktorkort, taxiförarlegitimation, tillstånd till yrkesmässig trafik eller taxitrafik, biluthyrning och transporttillstånd eller tillstånd för att få driva en redovisningscentral eller en beställningscentral för taxitrafik, i fråga om den som ärendet gäller,

7. det statsråd som är föredragande i ärenden enligt lagen (2001:82) om svenskt medborgarskap, eller den statsrådet bemyndigar, för utredning i ett sådant ärende, i fråga om den som ärendet gäller,

8. Migrationsverket, i ärenden enligt lagen om svenskt medborgarskap eller utlänningslagen (2005:716), dels i fråga om den som ärendet gäller, dels för utredning i ärenden som avses i 5 kap. 3 a § första stycket 1 utlänningslagen, i fråga om någon annan än den som utredningen gäller, och i ärenden enligt lagen (2022:700) om särskild kontroll av vissa utlännningar, i fråga om den som ärendet gäller,

8. Migrationsverket, i ärenden enligt lagen om svenskt medborgarskap eller utlänningslagen (2005:716), dels i fråga om den som ärendet gäller, dels för utredning i ärenden som avses i 5 kap. 3 a § första stycket 1 utlänningslagen, i fråga om någon annan än den som utredningen gäller, och i ärenden enligt lagen (2022:700) om särskild kontroll av vissa utlännningar *eller förordningen (2025:000) om återvändningsbidrag för vissa utlännningar*, i fråga om den som ärendet gäller,

9. en passmyndighet utom riket i passärenden, i fråga om den som ärendet gäller,

10. en migrationsdomstol eller Migrationsöverdomstolen, i mål om upphävande av allmän domstols beslut om utvisning på grund av brott enligt utlänningslagen, i fråga om den som ärendet gäller,

11. en åklagarmyndighet eller allmän domstol i ett ärende enligt lagen (2017:1000) om en europeisk utredningsorder, och

12. en åklagarmyndighet i ett ärende enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/1805 av den 14 november 2018 om ömsesidigt erkännande av beslut om frysning och beslut om förverkande.

Uppgifter om någon annan person än den som prövningen gäller enligt första stycket 8 ska begränsas till uppgifter om misstanke som avser brott enligt 3, 4 eller 6 kap. eller 16 kap. 10 a § brottsbalken.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2026.

2 Ärendet

Regeringen har i budgetpropositionen för 2025 aviserat att den ekonomiska ersättningen vid återvandring ska höjas kraftigt och att regelverket samtidigt ska ses över, bl.a. för att minimera risken för fusk och missbruk (prop. 2024/25:1 Utgiftsområde 8 s. 29 och 34). Medel för ett höjt återvandringsbidrag har avsatts från och med 2026.

I denna promemoria, som har utarbetats inom Regeringskansliet (Justitiedepartementet), lämnas förslag till en ny förordning om återvandringsbidrag för vissa utlänningar som ersätter förordningen (1984:890) om bidrag till utlänningars resor från Sverige för bosättning i annat land. Den nya förordningen föreslås innehålla bestämmelser som bl.a. innebär att storleken på bidraget vid återvandring höjs och som syftar till att motverka fusk och missbruk. Det föreslås även att Migrationsverket i ärenden enligt den nya förordningen ska ha rätt att få uppgifter ur belastningsregistret och misstankeregistret.

3 Incitamenten för frivillig återvandring förstärks

Regeringen vill kraftigt stimulera och öka den frivilliga återvandringen från Sverige. En rad åtgärder har vidtagits i det syftet, bl.a. fick en särskild utredare i oktober 2023 i uppdrag att göra en översyn av incitamentsstrukturen för frivillig återvandring (dir. 2023:151). Utredningen överlämnade den 13 augusti 2024 betänkandet Stöd till invandrades utvandring (SOU 2024:53). Betänkandet bereds i Regeringskansliet. Flera myndigheter, däribland Migrationsverket, har också fått uppdrag om återvandring. Migrationsverket ska under 2025 bl.a. intensifiera sitt arbete med informationsinsatser i syfte att öka kunskapen om möjligheten att frivilligt återvändra. Arbetsförmedlingen, Polismyndigheten, Kriminalvården och Försäkringskassan ska bistå Migrationsverket i det arbetet (Regleringsbrev för budgetåret 2025 avseende Migrationsverket, Ju2024/02574). Därtill ska en nationell samordnare utses som ska få i uppdrag att sprida information och föra dialog med kommuner om frivillig återvandring. Uppdraget bereds i Regeringskansliet.

Föreuta nationernas allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna från 1948 slår fast att återvandring är en mänsklig rättighet. I dag kan den som har uppehållstillstånd i Sverige, bl.a. som flykting eller alternativt skyddsbehövande, få ett ekonomiskt bidrag om han eller hon vill lämna Sverige och flytta till sitt hemland eller till ett annat land. Möjligheten att få bidrag regleras i förordningen om bidrag till utlänningars resor från Sverige för bosättning i annat land och har hittills nyttjats endast i en mycket begränsad omfattning. I betänkandet Stöd till invandrades utvandring bedömer Utredningen om översyn av incitamentsstrukturen för frivillig återvandring att större höjningar av dagens ekonomiska bidrag till återvandring bör ses som riskabla och därför bör undvikas.

Utredningen bedömer att den möjliga nyttan inte är tillräckligt stor för att motivera ett sådant risktagande (SOU 2024:53 s. 13). Regeringen gör en annan bedömning än utredningen och menar att åtgärder för att stimulera frivillig återvandring går att utforma på ett sätt som minskar risken för splittring i samhället. Som ett led i att kraftigt stimulera och öka den frivilliga återvandringen har regeringen i budgetpropositionen för 2025 aviserat att bidraget vid återvandring ska höjas kraftigt under 2026 och kunna uppgå till 350 000 kronor. Medel för ett höjt återvandringsbidrag har avsatts i budgetpropositionen från och med 2026. Vidare har aviserats att regelverket ska ses över bl.a. för att minimera risken för fusk och missbruk. I budgetpropositionen anförs att frivillig återvandring kan bidra till att minska antalet människor som lever i utanförskap och de följer ett sådant utanförskap får för det svenska samhället och för individen. Det anförs också att återvandring skapar möjligheter för individen till en nystart i livet och kan innebära att ekonomin och arbetskraften växer i ett annat land. Med rätt insatser i form av stöd och information i kombination med en kraftigt höjd ersättning är regeringens bedömning att antalet personer som frivilligt återvänder kan komma att öka kraftigt. Det bedöms främst handla om personer som av olika skäl upplever att de inte har integrerats i det svenska samhället, exempelvis i form av bristande egenförsörjning eller språk (prop. 2024/25:1 Utgiftsområde 8 s. 29 och 34).

4 Ett höjt ekonomiskt bidrag vid återvandring

4.1 En ny förordning om återvandringsbidrag för vissa utlänningar

Förslag: Det ska införas en ny förordning om återvandringsbidrag för vissa utlänningar. Samtidigt ska förordningen om bidrag till utlänningars resor från Sverige för bosättning i annat land från 1984 upphävas.

Skälen för förslaget: Som nämnts i avsnitt 3 har medel avsatts i budgetpropositionen för 2025 för ett höjt ekonomiskt bidrag vid återvandring. I samband med att storleken på bidraget höjs finns behov av att se över regelverkets utformning i övrigt, bl.a. med hänsyn till en ökad risk för fusk och missbruk. I denna promemoria görs bedömningen att ändringar behöver göras i flera avseenden i förhållande till den nuvarande förordningen om bidrag till utlänningars resor från Sverige för bosättning i annat land, fortsättningsvis den nuvarande förordningen, bl.a. att ett antal nya bestämmelser bör införas som saknar motsvarighet i nuvarande förordning. Med hänsyn till att det är fråga om ett större antal ändringar bedöms det lämpligt att ändringarna görs i en ny förordning som kan ersätta den nuvarande förordningen. En ny förordning om

återvandringsbidrag för vissa utlänningar bör därför införas. Samtidigt bör den nuvarande förordningen från år 1984 upphävas.

4.2 Inledande bestämmelser i den nya förordningen

Förslag: Migrationsverket ska få besluta om statligt bidrag till vissa utlänningar som önskar lämna Sverige och bosätta sig permanent i ett annat land (återvandringsbidrag). Återvandringsbidrag ska få lämnas i mån av tillgång på medel.

Skälen för förslaget: Enligt den nuvarande förordningen får Migrationsverket besluta om statligt bidrag till utlänningar som önskar lämna Sverige och bosätta sig i ett annat land (1 §). Vilka utlänningar som bidrag kan lämnas till och ytterligare förutsättningar för bidrag regleras i andra paragrafer i den förordningen.

Det är alltså Migrationsverket som prövar frågor om bidrag enligt den nuvarande förordningen. Det framstår som naturligt att Migrationsverket prövar frågor om återvandringsbidrag även enligt den nya förordningen. Det anges också i Migrationsverkets instruktion att myndigheten ansvarar för frågor som rör återvandring (1 § förordningen [2019:502] med instruktion för Migrationsverket).

Beslut om bidrag får enligt den nuvarande förordningen fattas om utlänningen önskar lämna Sverige och bosätta sig i ett annat land. Tanken med bidraget är alltså att utlänningen ska flytta till ett annat land permanent. Bestämmelsen är fakultativ, vilket innebär att det inte finns någon ovillkorlig rätt att få bidrag. För att återvandringsbidrag ska beviljas enligt den nya förordningen bör, på motsvarande sätt som i nuvarande förordning, krävas att utlänningen har en avsikt att lämna Sverige och bosätta sig i ett annat land. Även om majoriteteten kan förväntas ha för avsikt att bosätta sig i ett tidigare hemland bör inte detta vara ett krav. Möjligheten för Migrationsverket att besluta om bidrag bör också fortsatt vara fakultativ. En motsvarande bestämmelse bör därför föras in i den nya förordningen. För att det ska vara tydligt att det som avses är en permanent flytt från Sverige bör ”permanent” läggas till i förhållande till avsikten att lämna Sverige och bosätta sig i ett annat land. Vidare bör vissa språkliga ändringar göras. Ingen ändring i sak är dock avsedd. Tanken med återvandringsbidraget kommer alltså fortsatt vara att den som beviljas bidrag ska lämna Sverige permanent. Återvandringsbidraget syftar till att underlätta för utlänningen att lämna Sverige och etablera sig i det andra landet permanent.

I likhet med vad som gäller för bidrag enligt den nuvarande förordningen bör återvandringsbidrag enligt den nya förordningen lämnas i mån av tillgång på medel. Antalet personer som bidrag kan lämnas till kommer bero dels på de medel som avsatts för ändamålet, dels på storleken på bidraget. Om återvandringsbidragets storlek, se avsnitt 4.5.

4.3 Vem ska kunna få återvandringsbidrag?

Förslag: Återvandringsbidrag ska få lämnas till en utlänning som har beviljats uppehållstillstånd i Sverige som flykting eller alternativt skyddsbehövande, på grund av vidarebosättning, synnerligen ömmande omständigheter eller motsvarande äldre bestämmelser, om utlänningen har haft uppehållstillstånd i Sverige sedan den 12 september 2024 eller tidigare. Återvandringsbidrag ska även få lämnas till en utlänning som har beviljats permanent uppehållstillstånd i Sverige på grund av möjlighet att försörja sig genom anställning eller näringsverksamhet enligt den upphävda lagen om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige eller den upphävda lagen om uppehållstillstånd för studerande på gymnasial nivå.

Återvandringsbidrag ska också få lämnas till en utlänning som har beviljats uppehållstillstånd i Sverige på grund av anknytning till en person som ingår i uppräkningslistan ovan, eller till den personens make eller sambo, om personen som ingår i uppräkningslistan har rätt till bidrag och utlänningen ingår i samma hushåll som den personen eller ingick i samma hushåll omedelbart före den personens utresa från Sverige. En förutsättning för bidrag ska också vara att utlänningen med uppehållstillstånd på grund av anknytning har haft uppehållstillstånd i Sverige sedan den 12 september 2024 eller tidigare.

Möjligheten att beviljas återvandringsbidrag ska inte påverkas av en anmälan enligt utlänningslagen om att sökanden vill ha sitt permanenta uppehållstillstånd kvar trots att bosättningen i Sverige upphör. Återvandringsbidrag ska endast få lämnas om sökanden visar att han eller hon kommer att tas emot i det land där bosättning är avsedd att ske.

Skälen för förslaget

Fler personer med asylrelaterade uppehållstillstånd bör kunna få bidrag

Bidrag enligt den nuvarande förordningen, som infördes 1984, får lämnas till utlänningar som har fått uppehållstillstånd i Sverige som flyktingar, alternativt skyddsbehövande, på grund av vidarebosättning eller synnerligen ömmande omständigheter eller enligt motsvarande äldre bestämmelser (2 §). För den som har uppehållstillstånd i Sverige på någon av dessa grunder och som lever i utanförskap eller på andra sätt inte är väl integrerad i landet kan återvandring vara en möjlighet att skapa sig en bättre tillvaro. Det bör därför även i den nya förordningen vara möjligt att lämna återvandringsbidrag till dessa kategorier.

Utformningen av 2 § den nuvarande förordningen innebär att bidrag får lämnas oavsett om utlänningen har ett tidsbegränsat eller permanent uppehållstillstånd i Sverige. Tidigare var huvudregeln enligt utlänningslagen (2005:716) att permanenta uppehållstillstånd beviljades till bl.a. skyddsbehövande. Numera beviljas i stället tidsbegränsade uppehållstillstånd som huvudregel till ovan nämnda kategorier, undantaget vid vidarebosättning. Det har inneburit att personer i större omfattning och under längre tid vistas i landet med tidsbegränsade tillstånd. Det kan därmed antas att det bland de personer som vistas i Sverige med uppehållstillstånd enligt ovan, och som kan tänkas vilja återvändra, både

finns de som har tidsbegränsade uppehållstillstånd och de som har permanenta tillstånd. Detta talar för att det bör vara möjligt att bevilja återvändningsbidrag i bägge dessa situationer även fortsatt. En omständighet som kan tala emot är att den som har ett tidsbegränsat uppehållstillstånd ska lämna landet när tillståndet löper ut om något nytt tillstånd inte beviljas. I sammanhanget bör också reglerna om återkallelse av statusförklaring uppmärksammas. En statusförklaring ska enligt bestämmelser i utlänningslagen återkallas om det kommer fram att utlännningen inte kan anses vara flykting eller alternativt skyddsbehövande (4 kap. 5 b och c §§ utlänningslagen). I dag utreds frågan om återkallelse av statusförklaring när en ansökan om återvändningsbidrag avser en person som har uppehållstillstånd på grund av skyddsbehov (se Migrationsverkets rättsliga ställningstagande RS/006/2024). Samtidigt innebär inte en återkallad statusförklaring enligt gällande rätt att uppehållstillståndet återkallas. Det bör även kunna förekomma situationer där statusförklaringen inte kan återkallas, t.ex. för att utlännningen avser att flytta till ett annat land än sitt hemland. Även i detta avseende bedöms därför ett återvändningsbidrag kunna fylla en viktig funktion. För att incitamenten att återvända ska kunna öka bedöms det också viktigt att den krets som i dag kan få bidrag enligt ovan inte snävas in. Det kan noteras att skyddsgrundsförordningen (Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1347 av den 14 maj 2024 om normer för när tredjelandsmedborgare eller statslösa personer ska anses berättigade till internationellt skydd, för en enhetlig status för flyktingar eller personer som uppfyller kraven för att betecknas som subsidiärt skyddsbehövande och för innehållet i det beviljade skyddet, om ändring av rådets direktiv 2003/109/EG och om upphävande av direktiv 2011/95/EU), som är en del av migrations- och asylpakten, innehåller bestämmelser om återkallelse av statusförklaring och uppehållstillstånd. Skyddsgrundsförordningen ska dock börja tillämpas först från och med sommaren 2026. En utredare har fått i uppdrag att se över behovet av anpassning av svensk rätt i förhållande till rättsakterna om asyl och screening i migrations- och asylpakten (Ju 2024:E). Uppdraget ska redovisas senast den 21 november 2025. Sammantaget bör bestämmelserna även i den nya förordningen utformas på ett sådant sätt att både tidsbegränsade och permanenta uppehållstillstånd omfattas.

Det finns en risk att ett kraftigt höjt återvändningsbidrag för personer som har uppehållstillstånd i Sverige på grund av skyddsbehov leder till att fler personer söker sig till Sverige för att ansöka om asyl. För att minska den risken bör återvändningsbidrag enligt den nya förordningen endast kunna lämnas till en person som redan befinner sig i landet med uppehållstillstånd. Den 12 september 2024 presenterade regeringen den politiska inriktning som ligger till grund för förslagen i promemorian och angav även då bl.a. att bidraget ska kunna uppgå till 350 000 kronor. Det är därför rimligt att den tidpunkten får utgöra ett brytdatum när det gäller vem som kan beviljas återvändningsbidrag. En begränsning med innebörden att utlännningen har haft uppehållstillstånd i Sverige sedan den 12 september 2024 eller tidigare bör därmed införas för de nu aktuella kategorierna. Det innebär att personer som har beviljats uppehållstillstånd

efter den 12 september 2024 inte kommer att kunna beviljas återvandringsbidrag.

I den nya förordningen bör det införas en möjlighet att också lämna återvandringsbidrag till personer som har beviljats permanent uppehållstillstånd på grund av möjlighet att försörja sig genom anställning eller näringsverksamhet enligt 17 § i den upphävda lagen (2016:752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige och enligt 5 § i den upphävda lagen (2017:353) om uppehållstillstånd för studerande på gymnasial nivå. Det är grunder för uppehållstillstånd som har tillkommit sedan kretsen av personer som kan få bidrag enligt den nuvarande förordningen senast ändrades. Även om det för dessa kategorier handlar om personer som har beviljats uppehållstillstånd på grund av möjlighet att försörja sig kan det finnas individer som upplever att de inte har integrerats väl i det svenska samhället. De bör ha möjlighet att söka återvandringsbidrag enligt den nya förordningen. Eftersom det uteslutande handlar om personer som har beviljats ett första uppehållstillstånd i Sverige före den 12 september 2024 behöver det inte regleras att de ska ha haft uppehållstillstånd i Sverige sedan den 12 september 2024 eller tidigare.

Återvandringsbidrag bör även kunna lämnas till vissa anhöriga

Utöver de kategorier som nämndes inledningsvis i avsnittet får bidrag enligt den nuvarande förordningen även ges till utlänningar som har fått uppehållstillstånd på grund av anknytning till en sådan person samt till make eller maka och barn under 18 år till den som har rätt till bidrag. Om det finns särskilda skäl får bidrag också lämnas till annan anhörig eller sambo som lever i hushållsgemenskap i Sverige med utlänningen som har rätt till bidrag (2 och 4 §§ den nuvarande förordningen).

Det bedöms vara viktigt för viljan att återvändra att även vissa familjemedlemmar som har beviljats uppehållstillstånd på grund av anknytning till en person som har ett uppehållstillstånd som kan ligga till grund för återvandringsbidrag kan få bidrag. I dag skiljer sig dock bestämmelserna om anhöriga åt beroende på vilken relation familjemedlemmarna har till varandra. Det bör förenklas. Återvandringsbidrag bör enligt den nya förordningen kunna lämnas till en utlänning som har beviljats uppehållstillstånd i Sverige på grund av anknytning till en person som ingår i någon av de kategorier som räknas upp ovan. Genom att utgå från uppehållstillståndet som beviljats på grund av anknytning inkluderas makar, sambor och barn samt även andra anhöriga som kan ingå i hushållet och som har kommit till Sverige på grund av sin familjeanknytning till dessa personer. Bidrag bör också kunna lämnas om utlänningen, t.ex. ett barn, har beviljats uppehållstillstånd på grund av anknytning till en make eller sambo till de ovan nämnda kategorierna. På så vis inkluderas ytterligare personer som kan ingå i hushållet. För att minska risken för missbruk bör det krävas att personen som rätten till bidrag grundar sig på själv har rätt till bidrag enligt förordningen, dvs. har beviljats eller kommer att beviljas ett sådant bidrag. Det bör vidare krävas att familjemedlemmen lever i hushållsgemenskap i Sverige med den personen eller ingick i samma hushåll omedelbart före den personens utresa från Sverige. För att minska risken för att ett kraftigt

höjt bidrag leder till att fler anhöriga söker sig till Sverige bör det även vara en förutsättning för bidrag att den anhörige redan befinner sig i landet med uppehållstillstånd. Det bör därför införas en motsvarande begränsning för anhöriga som för personer med uppehållstillstånd på grund av bl.a. skyddsbehov, innebärande att de har haft uppehållstillstånd i Sverige sedan den 12 september 2024 eller tidigare. Bestämmelser med den innebörden bör därför införas i den nya förordningen. Förslaget innebär att kretsen av anhöriga som kan beviljas återvändningsbidrag enligt den nya förordningen blir något snävare än enligt nuvarande förordning. Reglerna blir dock enhetliga, vilket bör öka förutsägbarheten för enskilda och även underlätta för Migrationsverket vid tillämpningen av förordningen.

En ansökan om att behålla ett permanent uppehållstillstånd bör inte påverka möjligheten att få återvändningsbidrag

Enligt bestämmelser i utlänningslagen (2005:716) ska ett permanent uppehållstillstånd återkallas för en utlänning som inte längre är bosatt i Sverige. Det finns dock en möjlighet för utlänningen att anmäla till Migrationsverket att han eller hon vill ha uppehållstillståndet kvar trots att bosättningen upphör. I dessa fall får uppehållstillståndet återkallas tidigast när två år har gått efter det att bosättningen upphörde (7 kap. 7 § utlänningslagen). Vandelsutredningen föreslår i betänkandet Skärpta och tydligare krav på vandel för uppehållstillstånd (SOU 2025:33) att den tiden kortas till ett år. Ändringen föreslås träda i kraft den 1 juli 2026. Betänkandet har remitterats.

I den nuvarande förordningen regleras inte vad som ska gälla om en utlänning anmäler att han eller hon vill behålla sitt permanenta uppehållstillstånd enligt 7 kap. 7 § utlänningslagen. I ett rättsligt ställningstagande (RS/006/2024) har dock Migrationsverket gjort bedömningen att det enligt den förordningen bör vara möjligt att bevilja ett återvändningsbidrag även om utlänningen gör en sådan ansökan. Även om tanken med återvändningsbidraget är att mottagaren av bidraget ska lämna Sverige för att bosätta sig permanent i ett annat land är det rimligt att möjligheten att beviljas bidrag inte begränsas av att han eller hon under en begränsad tid kan behålla sitt permanenta uppehållstillstånd. Det bedöms viktigt för att fler utlänningar ska våga ta steget att ansöka om bidrag i syfte att flytta till sitt hemland eller till ett annat land. Vikten av att utlänningen kan behålla sitt permanenta uppehållstillstånd under en tid har även framhållits i betänkandet Stöd till invandrades utvandring (SOU 2024:53 s. 115). Det bör därför införas en bestämmelse i den nya förordningen som förtydligar att en ansökan enligt 7 kap. 7 § utlänningslagen inte ska påverka möjligheten att beviljas återvändningsbidrag. Den som efter utresan från Sverige på nytt bosätter sig i landet bör dock vara skyldig att återbetala ett bidrag som har betalats ut, se avsnitt 4.10.

Det bör även fortsatt krävas att sökanden visar att han eller hon kommer tas emot i det avsedda bosättningslandet

Återvandring kan ske till ett tidigare hemland eller till något annat land där utlänningen har rätt att bosätta sig. En förutsättning för att bidrag ska kunna beviljas bör, på motsvarande sätt som i dag, vara att sökanden kan

visa att han eller hon kommer att tas emot i det land där bosättningen är avsedd att ske (jfr 3 § den nuvarande förordningen). Detta minskar risken för missbruk. Det minskar också risken för att utbetalning sker till en person som sedan inte kan lämna Sverige trots en önskan om att göra det och att den personen därefter blir återbetalningsskyldig. Om återbetalning och återkrav, se avsnitt 4.10.

4.4 När återvandringsbidrag inte ska få lämnas

Förslag: Återvandringsbidrag ska inte få lämnas för bosättning i ett EU-land, Norge, Island, Liechtenstein eller Schweiz. Återvandringsbidrag ska inte få lämnas om sökanden tidigare har beviljats bidrag enligt förordningen eller om bidrag tidigare har beviljats enligt förordningen om bidrag till utlänningars resor från Sverige för bosättning i annat land. Återvandringsbidrag ska inte heller få lämnas om sökanden har skulder som har överlämnats till Kronofogdemyndigheten för indrivning eller om det med hänsyn till Sveriges säkerhet eller allmän säkerhet finns skäl som talar emot det. Om sökanden har dömts till ett fängelsestraff ska återvandringsbidrag inte få lämnas förrän fängelsestraffet har avtjänats. Har allmänt åtal väckts mot sökanden ska återvandringsbidrag inte få lämnas förrän åtalet har prövats slutligt eller åtalet har lagts ned. Om en förundersökning har inletts mot sökanden om brott för vilket fängelse är föreskrivet ska återvandringsbidrag inte få lämnas innan förundersökningen har lagts ned eller avslutats utan att allmänt åtal har väckts.

Bedömning: Det bör inte ställas som krav för återvandringsbidrag att sökanden saknar medel att själv bekosta resan.

Skälen för förslagen och bedömningen

Återvandringsbidrag bör inte få lämnas vid flytt till vissa länder

I avsnitt 4.3 föreslås att det för att återvandringsbidrag ska få lämnas även fortsatt ska krävas att sökanden visar att han eller hon kommer att tas emot i det land där bosättning är avsedd att ske. I den nuvarande förordningen finns ingen bestämmelse som begränsar i vilka andra länder som bosättning får ske för att bidrag ska kunna lämnas. Med hänsyn till att EU:s medlemsstater, övriga länder som omfattas av avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) och Schweiz i hög grad fungerar som samma område vad gäller människors rörlighet bör det dock inte vara möjligt att beviljas återvandringsbidrag vid en flytt till något av dessa länder. I den nya förordningen bör det därför införas en begränsning med innebörden att bidrag inte ska få lämnas för bosättning i ett sådant land. En sådan begränsning föreslås också i betänkandet Stöd till invandrades utvandring (SOU 2024:53).

Återvandringsbidrag bör endast kunna beviljas en gång

I likhet med vad som gäller i dag i fråga om bidrag enligt den nuvarande förordningen bör återvandringsbidrag enligt den nya förordningen endast kunna beviljas en gång (jfr 1 § den nuvarande förordningen). En förutsättning för bidrag bör också vara att sökanden inte tidigare har

beviljats bidrag enligt den nuvarande förordningen. Det minskar risken för missbruk och möjliggör att fler kan få bidrag för att bosätta sig i ett annat land. I den nya förordningen bör det därför regleras att återvändningsbidrag inte får lämnas om sökanden tidigare har beviljats bidrag enligt den nya förordningen eller enligt den nuvarande förordningen.

Skulder som har överlämnats till Kronofogdemyndigheten bör beaktas

I den nuvarande förordningen finns inte någon bestämmelse som reglerar att skulder som en utlänning har ska beaktas vid en ansökan om återvändningsbidrag. Möjligheten att lämna bidrag enligt den förordningen är dock fakultativ och Migrationsverket beviljar som huvudregel inte återvändningsbidrag till en utlänning som har skulder som har överlämnats till Kronofogdemyndigheten. Det gäller samtliga skulder, både privata och till det allmänna. I ett rättsligt ställningstagande (RS/006/2024) har Migrationsverket bl.a. gjort bedömningen att myndigheten inte bör bidra till att skuldsatta utlänningar kan undgå att betala sina skulder. Bedömningen görs vidare att myndigheten inte bör agera på ett sätt som motverkar Kronofogdemyndighetens uppdrag, vilket bl.a. är att bidra till att säkerställa finansieringen av den offentliga sektorn och till ett väl fungerande samhälle för allmänhet och företag samt motverka brottslighet. Den huvudregel som Migrationsverket tillämpar i dag i fråga om skulder bör gälla även fortsättningsvis. Möjligheten att bevilja bidrag enligt den nya förordningen bör visserligen fortsatt vara fakultativ (se avsnitt 4.2). För att det ska vara tydligt och förutsägbart vad som gäller i fråga om skulder är det dock lämpligt att det i den nya förordningen regleras att återvändningsbidrag inte får lämnas om sökanden har skulder som har överlämnats till Kronofogdemyndigheten för indrivning. Det bör vara relativt enkelt för Migrationsverket att kontrollera om denna förutsättning för bidrag är uppfylld, t.ex. genom en kontakt med Kronofogdemyndigheten.

Misstänkt brottslighet m.m.

I den nuvarande förordningen finns inte heller någon bestämmelse som reglerar i vilken utsträckning som brottslighet ska beaktas vid en ansökan om bidrag. Återvändningsbidrag bör inte lämnas till en sökande som är misstänkt för eller har åtalats för brott, eller som har dömts för brott och ska avtjäna ett fängelsestraff, bl.a. eftersom det skulle kunna underlätta för personen att lämna landet och därigenom undandra sig lagförelse och/eller verkställighet. Det är också så Migrationsverket tillämpar den nuvarande förordningen i dag (jfr Migrationsverkets rättsliga ställningstagande RS/006/2024). För att det ska vara tydligt vad som gäller även i det här avseendet bör bestämmelser införas i den nya förordningen om när brottslighet ska utgöra hinder mot att lämna återvändningsbidrag. När det gäller den närmare utformningen av dessa bestämmelser görs följande överväganden.

I 12 kap. 9 § utlänningslagen finns bestämmelser som innebär att ett beslut om avvísning eller utvisning inte får verkställas förrän utlänningen i fråga har avtjänat ett fängelsestraff som han eller hon har dömts till eller, om åtal väckts mot utlänningen, förrän åtalet har prövats slutligt eller lagts ned. I betänkandet Vissa åtgärder för stärkt återvändandeverksamhet och

utlänningskontroll (SOU 2024:80), som för närvarande bereds i Regeringskansliet, föreslås ett tillägg med innebörden att ett beslut om avvisning eller utvisning inte heller får verkställas innan en inledd förundersökning om brott för vilket fängelse är föreskrivet har lagts ned eller avslutats utan att allmänt åtal har väckts. Regleringen i 12 kap. 9 § utlänningslagen innebär alltså att möjligheten att verkställa ett beslut om avvisning eller utvisning begränsas när en person har dömts till fängelse, däremot inte om personen har dömts till annan påföljd. Den föreslagna ändringen i 12 kap. 9 § utlänningslagen innebär vidare att en inledd förundersökning ska utgöra hinder mot verkställighet om den avser brott för vilket fängelse är föreskrivet, men inte om förundersökning inletts för brott för vilket det endast är föreskrivet böter. När åtal har väckts finns hinder mot verkställighet oberoende av vilken påföljd som kan bli aktuell. Det är lämpligt att tillämpa en motsvarande ordning i fråga om återvandringsbidrag. Att utgå från vad som gäller i andra sammanhang kan underlätta vid tillämpningen och även bidra till förutsägbarhet. En sådan ordning bedöms även i övrigt som väl avvägd. Det kan i sammanhanget noteras att personer som har fått ett beslut om utvisning inom ramen för en brottmålsprocess inte kan beviljas återvandringsbidrag då deras uppehållstillstånd förfaller i och med beslutet om utvisning. Bestämmelserna i den nya förordningen om återvandringsbidrag bör därför utformas med nu nämnda bestämmelser och förslag som förlaga. Om sökanden har dömts till ett fängelsestraff bör återvandringsbidrag därmed inte få lämnas förrän fängelsestraffet har avtjänats. Har allmänt åtal väckts mot sökanden bör återvandringsbidrag inte få lämnas förrän åtalet har prövats slutligt eller åtalet har lagts ned och om en förundersökning har inletts mot sökanden om brott för vilket fängelse är föreskrivet bör återvandringsbidrag inte få lämnas innan förundersökningen har lagts ned eller avslutats utan att allmänt åtal har väckts. För att Migrationsverket ska få tillgång till de uppgifter som myndigheten behöver för att kunna bedöma om förutsättningarna för bidrag i det här avseendet är uppfyllda föreslås i avsnitt 5 att Migrationsverket ska få rätt att få uppgifter ur belastningsregistret och misstankeregistret i ärenden om återvandringsbidrag.

Återvandringsbidrag bör inte få lämnas om det med hänsyn till Sveriges säkerhet eller allmän säkerhet finns skäl som talar emot det

Återvandringsbidraget syftar till att underlätta för en utlänning att lämna Sverige och etablera sig i ett annat land permanent. För att minska risken för att bidraget används till ändamål som skulle kunna hota säkerheten bör bidrag inte få lämnas om det med hänsyn till Sveriges säkerhet eller allmän säkerhet finns skäl som talar emot det. Begreppet Sveriges säkerhet eller allmän säkerhet förekommer sedan tidigare i utlänningslagen och lagen (2001:82) om svenskt medborgarskap. Enligt förarbetena till dessa författningar bör en utlänning t.ex. kunna anses utgöra ett hot mot Sveriges säkerhet eller allmän säkerhet om han eller hon kan antas bedriva spioneri eller begå andra brott som allvarligt hotar säkerheten i det svenska samhället eller om han eller hon har någon form av koppling till terrorism. Även andra kopplingar till grov organiserad och systemhotande brottslighet kan innebära att en person utgör ett hot mot allmän säkerhet

(prop. 2023/24:36 s. 33 och prop. 2023/24:107 s. 97). En omständighet som bör indikera att det finns skäl som talar emot att återvandringsbidrag lämnas är exempelvis om sökandens ansökan om uppehållstillstånd i Sverige har handlagts som ett säkerhetsärende enligt utlänningslagen eller handlagts enligt lagen (2022:700) om särskild kontroll av vissa utlännningar.

Det bör inte ställas som krav för bidrag att sökanden saknar medel att själv bekosta resan

Enligt den nuvarande förordningen får bidrag endast lämnas om utlännningen saknar medel att själv bekosta resan (3 §). I avsnitt 4.5 föreslås att storleken på återvandringsbidraget ska höjas kraftigt. Det föreslås också att det inte längre ska beviljas ett särskilt bidrag för resekostnader. I och med detta kommer bidraget enligt den nya förordningen inte ha samma koppling till kostnaderna för själva resan som i den nuvarande förordningen. I stället kommer bidraget i större utsträckning än tidigare syfta till att underlätta utlännings permanenta etablering i det andra landet. Det framstår därmed inte längre som relevant att behålla kravet på att utlännningen ska sakna medel att själv bekosta resan. Genom att inte införa ett sådant krav i den nya förordningen bör antalet personer som kan beviljas återvandringsbidrag öka, vilket i sin tur bör bidra till att de ekonomiska incitamenten att återvända ökar.

Personuppgiftsbehandling

Förslagen ovan innebär att Migrationsverket, på liknande sätt som i dag, kommer att behandla uppgifter om enskildas personliga förhållanden, vilket kan utgöra ett intrång i sökandens personliga integritet. Exempelvis uppgifter om brottslighet är av integritetskänslig natur. Den behandling som kan komma i fråga bedöms dock nödvändig med hänsyn till den skada det kan innebära för enskilda, t.ex. borgenärer och målsäganden, och det allmänna om bidrag skulle lämnas till en person som inte uppfyller de föreslagna förutsättningarna för bidrag ovan. Intrånget i den personliga integriteten som förslagen medför får därför anses acceptabel och proportionerlig. I den bedömningen ska även beaktas att det handlar om ett statligt bidrag som är frivilligt för enskilda att söka. Om personuppgiftsbehandling, se vidare avsnitt 7. Det intrång i den personliga integriteten som kan komma i fråga bedöms inte vara betydande (jfr 2 kap. 6 § regeringsformen).

4.5 Storleken på återvandringsbidraget

Förslag: Återvandringsbidrag ska få lämnas med 350 000 kronor för den som har fyllt 18 år och med 25 000 kronor för den som inte har fyllt 18 år, dock med högst 500 000 kronor för makar eller sambor samt med högst 600 000 kronor per familj.

Skälen för förslaget: Som utvecklas i avsnitt 3 vill regeringen kraftigt stimulera och öka den frivilliga återvandringen. Bidrag enligt den nuvarande förordningen får lämnas för skäligena resekostnader. Därutöver

får bidrag lämnas med högst 10 000 kronor för varje vuxen person, högst 5 000 kronor för varje barn under 18 år och med sammanlagt högst 40 000 kronor per familj (5 §). Antalet ansökningar om bidrag enligt den förordningen har historiskt varit mycket få och även andelen ansökningar som har beviljats av Migrationsverket har varit få. Det handlar alltså om ett begränsat ekonomiskt bidrag som hittills endast har nått ett fåtal personer. Antalet personer som väljer att återvändra bedöms ha potential att öka om ersättningsnivåerna höjs kraftigt.

Storleken på återvandringsbidraget bör bestämmas till ett så pass högt belopp att fler personer som är intresserade av att återvändra vågar ta steget att ansöka om återvandringsbidrag och permanent flytta till ett annat land. Det saknas tillräcklig forskning och utvärdering för att kunna dra säkra slutsatser om effekterna av bidragets storlek och vilka beteendeeffekter som kan tänkas uppkomma vid olika nivåer. En mindre höjning av återvandringsbidraget riskerar emellertid att inte få någon eller endast en liten effekt på antalet personer som väljer att återvändra. Som nämnts i avsnitt 3 har regeringen i budgetpropositionen för 2025 aviserat att återvandringsbidraget ska kunna uppgå till 350 000 kronor. Det är en avsevärd höjning i förhållande till det bidrag som kan beviljas i dag. En så stor höjning bedöms ha potential att kraftigt öka de ekonomiska incitamenten hos den som är intresserad av att flytta till sitt hemland eller ett annat land att ta det steget. Som jämförelse kan nämnas att det ekonomiska stöd som lämnas vid återvandring i Danmark, ett land som sedan lång tid har beviljat betydligt mer omfattande ekonomiskt stöd vid återvandring än Sverige, normalt uppgår till minst cirka 230 000 danska kronor för en vuxen person. Med en höjning av återvandringsbidraget upp till 350 000 kronor skulle Sverige alltså hamna mer i linje med ersättningsnivåerna i Danmark. På grund av det bristande kunskapsunderlaget om bidragets effekter kan det finnas skäl att utvärdera bl.a. frågan om bidragets nivå.

En sådan kraftig höjning av återvandringsbidraget innebär samtidigt en väsentligt ökad risk för fusk och missbruk. Det ökar exempelvis de ekonomiska incitamenten att försöka få bidrag trots att förutsättningarna inte är uppfyllda, t.ex. genom lämnande av oriktiga uppgifter. Även med det i beaktande bedöms en väsentlig höjning av bidraget motiverad för att stärka incitamenten för återvandring och stimulera en kraftigt ökad återvandring. Den nya förordningen bör dock utformas på ett sätt som minskar riskerna för fusk och missbruk samt för felaktiga utbetalningar. I denna promemoria föreslås flera ändringar i det syftet. Det föreslås bl.a. att det i den nya förordningen ska införas ytterligare förutsättningar för att bidrag ska få lämnas, att uppgifter ska lämnas på heder och samvete, att utbetalning av ett beviljat bidrag ska delas upp på tre tillfällen, att den som ansöker om eller har beviljats återvandringsbidrag utan dröjsmål ska anmäla sådana ändrade förhållanden som kan påverka rätten till eller storleken på bidraget och bestämmelser om hinder mot utbetalning samt om återkrav (se avsnitt 4.4 och 4.6–4.10). Genom dessa förslag bedöms riskerna för fusk, missbruk och felaktiga utbetalningar minska. Förslagets effekter i det här avseendet bör dock följas noga och vid behov kan ytterligare åtgärder komma att behöva vidtas för att minska riskerna.

För att Migrationsverket ska kunna fatta korrekta beslut om återvandringsbidrag och upptäcka, stoppa och återkräva felaktiga

utbetalningar av bidraget är det av stor vikt att relevant information delas med Migrationsverket. Sedan den 1 juli 2024 gäller lagen (2024:307) om uppgiftsskyldighet för att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen samt fusk, regelöverträdelser och brottslighet i arbetslivet. Lagen innebär en skyldighet för kommuner, a-kassor och vissa statliga myndigheter att lämna en uppgift som de förfogar över till en annan av dessa aktörer om uppgiften behövs i den mottagande aktörens författningsreglerade verksamhet för att säkerställa korrekta beslutsunderlag för att förebygga, förhindra, upptäcka eller utreda felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. En aktör som förfogar över sådana uppgifter som behövs hos en annan aktör ska lämna ut uppgifterna både på begäran och på eget initiativ (prop. 2023/24:85 s. 87). En intresseavvägning ska göras innan en sekretessbelagd uppgift lämnas ut. Migrationsverket och åtta andra myndigheter, däribland Skatteverket, Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten, omfattas av uppgiftsskyldigheten. Sedan tidigare gäller även lagen (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen som innebär en skyldighet för kommuner, a-kassor och vissa statliga myndigheter att lämna en underrättelse till den myndighet eller organisation som har fattat beslutet om det finns anledning att anta att en ekonomisk förmån har beslutats, betalats ut eller tillgodosåknats felaktigt eller med ett för högt belopp.

Ett kraftigt höjt återvandringsbidrag kan även innebära andra risker. Det höjda bidraget kan t.ex. öka risken för påtryckningar inom en familj, exempelvis i fall där den ena maken eller sambon vill återvända men inte den andra. Det kan också innebära att barn i större utsträckning måste lämna Sverige mot sin vilja, t.ex. i en situation där föräldrarna vill återvända men inte barnet. Det riskerar också att leda till fler situationer där en make väljer att ensam lämna landet, medan den andra maken stannar kvar med barn att försörja. Detta är förvisso situationer som kan uppstå redan med nuvarande regelverk och som även kan uppstå oavsett om familjen beviljas återvandringsbidrag eller återvänder utan bidrag men vars omfattning kan komma att öka om de ekonomiska incitamenten för återvandring ökar. I avsnitt 4.2 görs bedömningen att möjligheten att besluta om återvandringsbidrag enligt den nya förordningen fortsatt ska vara fakultativ, vilket innebär att det inte finns någon ovillkorlig rätt för en person att få bidrag. Genom att bestämmelsen är fakultativ ges vidare möjlighet att ta hänsyn till situationen i det enskilda fallet, med de begränsningar som förslagen i avsnitt 4.3 och 4.4 innebär. I alla åtgärder som rör barn ska också, i enlighet med artikel 3 i FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen), i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Barnets bästa kan inte frikopplas från övriga rättigheter i konventionen utan rättigheterna ska ses som en helhet. De är odelbara och ömsesidigt förstärkande.

Regelverket bör vara ändamålsenligt och enkelt, både för Migrationsverket att tillämpa och för den enskilde att förutse vilka belopp som han eller hon kan få vid återvandring och vilka kraven för detta är. Bidraget i den nya förordningen bör därför utgå från schabloner. Till skillnad mot regleringen i nuvarande förordning bör det inte längre finnas en särskild post för resekostnader, utan i stället bör en enda bidragspost kunna beviljas. För personer som har fyllt 18 år bör schablonen uppgå till

maximalt 350 000 kronor. För personer som inte har fyllt 18 år, dvs. barn, bör en lägre schablon bestämmas. Den bör uppgå till maximalt 25 000 kronor. Det är vanligt i andra sammanhang att utgå från att boendekostnader och levnadskostnader för makar och sammanboende i Sverige är lägre än för två ensamstående, jfr t.ex. ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen (2001:453). Det är lämpligt att utgå från det även vid bestämmandet av schabloner i fråga om återvandringsbidrag. Bidraget som kan lämnas till personer som är makar eller sambor bör därför vara lägre än det bidrag som lämnas till två ensamstående. Ett maxbelopp för makar och sambor om 500 000 kronor bör införas. Om alltför stora belopp utgår till enskilda familjer kan det öka incitamenten för fusk och missbruk och även, med hänsyn till att återvandringsbidrag lämnas i mån av tillgång på medel, minska antalet personer som kan få sådant bidrag för att bosätta sig i ett annat land. I likhet med i dag bör därför ett maxbelopp per familj bestämmas. Maxbeloppet bör uppgå till 600 000 kronor per familj, vilket räcker till maximalt bidrag enligt ovan för en familj om två vuxna och fyra barn. Det kan jämföras med det nuvarande maxbeloppet på 40 000 kronor per familj.

För att inte syftet med maxbeloppet per familj enkelt ska kunna kringgås bör begreppet familj inte tillämpas alltför snävt. Till familj bör räknas make, sambo, släktingar i rakt upp- och nedstigande led samt andra anhöriga som ingår i samma hushåll. Även personer som inte ingår i hushållet bör kunna räknas till familj i det här avseendet, t.ex. om en tidigare hushållsgemenskap har brutits genom att en person återvandrat före övrig familj eller om ett vuxet barn har flyttat hemifrån i syfte att komma runt bestämmelserna om maxbelopp. Det bör vara upp till Migrationsverket att utifrån omständigheterna i varje enskilt fall bedöma vilka som bör räknas till familj.

Sammanfattningsvis bör bestämmelser införas i den nya förordningen om att återvandringsbidrag ska få lämnas med 350 000 kronor för den som har fyllt 18 år och med 25 000 kronor för den som inte har fyllt 18 år, dock med högst 500 000 kronor för makar eller sambor samt med högst 600 000 kronor per familj.

4.6 Ansökan om återvandringsbidrag

Förslag: En ansökan om återvandringsbidrag ska ges in till Migrationsverket. Sökanden ska lämna de handlingar och uppgifter som Migrationsverket behöver för att kunna fatta beslut om återvandringsbidrag. Uppgifterna ska lämnas på heder och samvete.

Skälen för förslaget: Den nuvarande förordningen innehåller inte några bestämmelser om ansökan om bidrag. I den nya förordningen bör det förtydligas att en ansökan om återvandringsbidrag ska ges in till Migrationsverket. För att minska risken för fusk och missbruk samt för att undvika felaktiga utbetalningar är det centralt att korrekta uppgifter lämnas av sökanden och att dessa är kontrollerbara. Det bör därför även tas in en bestämmelse i förordningen med innebörden att sökanden ska lämna de uppgifter och handlingar som Migrationsverket behöver för att pröva ansökan. Det kan t.ex. handla om handlingar som visar att bidraget

kommer att betalas ut till rätt person eller att sökanden kommer att tas emot i det land där bosättning är avsedd att ske. Samtliga uppgifter bör lämnas på heder och samvete. Skulle det visa sig att sökanden har lämnat oriktiga uppgifter i sin ansökan kan det vara grund för att sökanden är återbetalningsskyldig, se avsnitt 4.10. Att lämna oriktiga uppgifter eller inte anmäla ändrade förhållanden som det finns en skyldighet att anmäla, och på så sätt orsaka fara för att en ekonomisk förmån felaktigt betalas ut eller betalas ut med ett för högt belopp, kan vidare bedömas som bidragsbrott (2 § bidragsbrottslagen [2007:612]). Alternativt kan ett avsiktligt lämnande av oriktiga uppgifter bedömas som bedrägeri enligt brottsbalken (9 kap. 1 § brottsbalken) eller kan osann uppgift bedömas som osann försäkran enligt brottsbalken (15 kap. 10 § brottsbalken).

4.7 Utbetalning av återvandringsbidrag

Förslag: En femtedel av återvandringsbidraget ska betalas ut i samband med beslutet om bidrag. Av återstående belopp ska, efter begäran om utbetalning, 40 procent betalas ut efter mottagarens ankomst till det land där bosättning ska ske och 60 procent betalas ut när mottagarens uppehållstillstånd har återkallats, eller giltighetstiden för ett tidsbegränsat uppehållstillstånd har löpt ut, dock tidigast femton månader efter utresan från Sverige. Om det finns särskilda skäl ska utbetalning få ske på annat sätt.

En begäran om utbetalning ska ges in till Migrationsverket. Mottagaren ska lämna de handlingar och uppgifter som Migrationsverket behöver för att kunna bedöma att det inte finns hinder mot utbetalning. Uppgifterna ska lämnas på heder och samvete.

Skälen för förslaget: I dag betalas bidrag enligt den nuvarande förordningen ut i samband med att den som har beviljats bidraget reser ut från Sverige (5 §). Dagens ersättningsnivåer är dock betydligt lägre än vad som föreslås gälla enligt den nya förordningen om återvandringsbidrag för vissa utlänningar. För att minska risken för fusk och missbruk samt felaktiga utbetalningar bör utbetalning av återvandringsbidrag enligt den nya förordningen delas upp på mer än ett tillfälle.

Tanken med återvandringsbidraget är att den som beviljas bidrag ska bosätta sig permanent i ett annat land. Bidraget syftar även till att underlätta utlänningens etablering i det landet (se avsnitt 4.2). Merparten av bidraget bör därför betalas ut först efter det att mottagaren har flyttat till det andra landet. En mindre del av bidraget bör dock betalas ut medan mottagaren fortfarande är kvar i Sverige. Det kan då t.ex. användas till att bekosta resan och andra förberedelser inför flytten från Sverige och etableringen i det andra landet. Den första utbetalningen bör uppgå till en femtedel av det beviljade bidraget. Det är lämpligt att den första utbetalningen sker i samband med beslutet om bidrag.

En andra utbetalning bör ske efter mottagarens ankomst till bosättningslandet och då med 40 procent av det återstående beloppet. En tredje och sista utbetalning, av resterande belopp, bör ske när mottagaren har varit bosatt i det andra landet en tid. Den tiden bör uppgå till minst 15 månader. Det bör dessutom krävas att mottagarens uppehållstillstånd har

återkallats, eller att giltighetstiden för hans eller hennes tidsbegränsade uppehållstillstånd har löpt ut. Det finns bestämmelser om återkallelse av uppehållstillstånd i 7 kap. utlänningslagen. Av 7 kap. 7 § utlänningslagen framgår att ett permanent uppehållstillstånd som huvudregel ska återkallas för en utlänning som inte längre är bosatt i Sverige. Som utvecklas i avsnitt 4.3 kan den som har permanent uppehållstillstånd dock anmäla att han eller hon vill ha tillståndet kvar under en tid. Någon motsvarande möjlighet att återkalla ett tidsbegränsat uppehållstillstånd när bosättningen i Sverige upphör finns inte i utlänningslagen i dag. I betänkandet Skärpta och tydligare krav på vandel för uppehållstillstånd (SOU 2025:33) föreslås att det införs en bestämmelse i utlänningslagen med innebörd att tidsbegränsade uppehållstillstånd ska få återkallas för en utlänning som inte har för avsikt att vistas i Sverige. Ändringen föreslås träda i kraft den 1 juli 2026. Betänkandet har remitterats. Sammanfattningsvis innebär förslaget i denna del att tidpunkten för den sista utbetalningen kan variera, bl.a. beroende på om den som ansöker om bidrag har permanent eller tidsbegränsat uppehållstillstånd i Sverige.

För att det ska finnas viss flexibilitet i fråga om utbetalning bör det införas en möjlighet för Migrationsverket att i undantagsfall betala ut bidraget på annat sätt än enligt ovan. Det är svårt att förutse i vilka situationer det kan finnas behov av att betala ut bidraget på annat sätt. Det är också viktigt att risken för fusk, missbruk och felaktiga utbetalningar beaktas. Bestämmelsen bör därför vara fakultativ och utformas som en ventil som kan tillämpas i undantagsfall. Ventilen bör utformas så att utbetalning får ske på annat sätt om det finns särskilda skäl. Det skulle exempelvis kunna vara att det i ett enskilt fall finns praktiska hinder som medför att utbetalning annars inte kan ske eller för att minska risken för fusk och missbruk.

Som utvecklas i avsnitt 4.8 är det vidare viktigt att förutsättningarna för bidrag fortfarande är uppfyllda när bidraget ska betalas ut och att det inte heller finns andra hinder mot utbetalning. I det avsnittet föreslås att det ska införas en möjlighet för Migrationsverket att i vissa situationer besluta att ett beviljat bidrag helt eller delvis inte ska betalas ut. För att underlätta hanteringen av den andra och tredje utbetalningen, och prövningen av om det finns hinder mot utbetalning, bör det krävas att den som har beviljats bidrag ger in en begäran om utbetalning till Migrationsverket inför varje sådan utbetalning. Det bör även tas in en bestämmelse i den nya förordningen med innebörden att mottagaren ska lämna de handlingar och uppgifter som Migrationsverket behöver för att kunna bedöma om det finns hinder mot utbetalning. För att undvika att bidraget betalas ut felaktigt är det angeläget att den som har beviljats återvändningsbidrag lämnar korrekta uppgifter. Uppgifterna i samband med en begäran om utbetalning bör därför lämnas på heder och samvete (jfr avsnitt 4.6). Som framgår av förvaltningslagen har Migrationsverket också en skyldighet att lämna den enskilde sådan hjälp att han eller hon kan ta tillvara sina intressen (6 § förvaltningslagen).

När det gäller de faktiska utbetalningarna av återvändningsbidraget så bör det vara upp till Migrationsverket att avgöra hur dessa ska gå till. Den första utbetalningen bör i normalfallet kunna göras till ett svenskt bankkonto. Utbetalningar till utlandet kan dock innebära en mer

omfattande administration och vilken metod som är lämpligast kan variera, t.ex. beroende på land.

4.8 Hinder mot utbetalning

Förslag: Migrationsverket ska få besluta att ett beviljat återvändningsbidrag helt eller delvis inte ska betalas ut om vissa förutsättningar för bidrag inte längre är uppfyllda, det finns grund för återbetalning eller det på grund av praktiska hinder inte är möjligt att betala ut bidraget inom rimlig tid. Beslutet om hinder mot utbetalning ska gälla omedelbart.

Skälen för förslaget: I föregående avsnitt föreslås att ett beviljat återvändningsbidrag ska betalas ut vid tre tillfällen. För att inte syftet med återvändningsbidraget ska kunna kringgås och för att minska risken för fusk och missbruk samt felaktiga utbetalningar är det viktigt att förutsättningarna för bidrag fortfarande är uppfyllda när bidraget ska betalas ut. För att kunna säkerställa att förutsättningarna är uppfyllda både vid beslutstillfället och vid utbetalningstillfällena är det vidare viktigt att det finns möjligheter att kunna kontrollera att så är fallet. Om förutsättningarna inte är uppfyllda bör det anses utgöra hinder mot att betala ut bidraget, antingen helt eller delvis. Migrationsverket bör då kunna besluta att det beviljade bidraget helt eller delvis inte ska betalas ut.

En central förutsättning för bidrag som är relevant även vid utbetalning är kravet på att sökanden visar att han eller hon kommer att tas emot i det land där bosättning är avsedd att ske. Likaså kravet på att bosättning inte sker i ett annat EU-land, Norge, Island, Liechtenstein eller Schweiz och att bidraget inte har lämnats tidigare, se vidare om dessa förutsättningar i avsnitt 4.3 och 4.4. Det bör därför krävas att dessa fortsatt är uppfyllda. Om mottagaren av bidraget redan har lämnat landet bör det dock, i stället för att visa en avsikt, bli aktuellt att visa att han eller hon har tagits emot i det avsedda landet och att bosättning inte har skett i ett land som är undantaget. Ytterligare förutsättningar som bör vara uppfyllda även inför utbetalning är att mottagaren inte har skulder som har överlämnats till Kronofogdemyndigheten för indrivning eller att det finns skäl att neka bidrag med hänsyn till Sveriges säkerhet eller allmän säkerhet. Det är också viktigt att mottagaren inför utbetalning inte är misstänkt för brott för vilket fängelse är föreskrivet eller har åtalats för brott, eller att han eller hon har dömts till fängelse och fängelsestraffet inte har avtjänats än. Om en eller flera av dessa förutsättningar inte längre är uppfyllda bör Migrationsverket alltså kunna besluta att återvändningsbidraget helt eller delvis inte ska betalas ut.

Migrationsverket bör även kunna neka utbetalning helt eller delvis om det finns grund för återbetalning. I avsnitt 4.10 föreslås att mottagaren av återvändningsbidrag ska vara återbetalningsskyldig bl.a. om han eller hon inte rest ut från Sverige inom tolv månader från beslutet om bidrag eller efter utresan på nytt bosätter sig i Sverige. Det kan vidare uppkomma praktiska hinder vid utbetalning till utlandet. Utgångspunkten i en sådan situation bör vara att försöka hitta lösningar till hindret. Om ett praktiskt hinder innebär att det inte är möjligt att betala ut bidraget inom rimlig tid

bör dock detta också kunna anses utgöra ett sådant hinder mot utbetalning som kan föranleda ett beslut om att helt eller delvis inte betala ut bidraget. Det bör vara upp till Migrationsverket att utifrån omständigheterna i det enskilda fallet bedöma vad som är rimlig tid i en sådan situation.

I föregående avsnitt föreslås att mottagaren av bidraget inför den andra och tredje utbetalningen ska lämna de handlingar och uppgifter som Migrationsverket behöver för att kunna bedöma att det inte finns hinder mot utbetalning, och att uppgifterna ska lämnas på heder och samvete. Det bör underlätta prövningen av om det finns hinder mot utbetalning. I avsnitt 4.9 föreslås också att det ska införas en skyldighet att anmäla sådana ändrade förhållanden som kan påverka rätten till eller storleken på bidraget. I avsnitt 4.11 föreslås att beslut om hinder mot utbetalning ska kunna överklagas. För att inte verkan av ett beslut om hinder mot utbetalning ska gå förlorad är det viktigt att beslutet gäller omedelbart, utan hinder av att beslutet har vunnit laga kraft. En bestämmelse med den innebörden bör därför införas i den nya förordningen.

4.9 Skyldighet att anmäla ändrade förhållanden

Förslag: Den som ansöker om eller har beviljats återvandringsbidrag ska utan dröjsmål till Migrationsverket anmäla sådana ändrade förhållanden som kan påverka rätten till eller storleken på bidraget.

Skälen för förslaget: För att undvika att bidrag betalas ut felaktigt är det viktigt att den som ansöker om återvandringsbidrag lämnar korrekta uppgifter. Av lika stor vikt är det att den som har ansökt om, eller har beviljats återvandringsbidrag, utan dröjsmål informerar Migrationsverket om förändringar som kan medföra att det inte längre finns förutsättningar att bevilja ett sökt bidrag eller betala ut ett beviljat bidrag. Om förhållandena ändras efter att en ansökan om återvandringsbidrag har gjorts kan det finnas skäl att avslå ansökan eller bevilja bidrag med ett lägre belopp. Om förhållandena ändras efter att en ansökan har beviljats kan det i stället finnas hinder mot utbetalning, se avsnitt 4.8, eller, om utbetalning har skett, grund för att besluta om återkrav, se avsnitt 4.10. En bestämmelse om anmälningsskyldighet vid ändrade förhållanden bör föras in i den nya förordningen.

4.10 Återbetalning och återkrav

Förslag: Mottagaren av ett återvandringsbidrag ska vara skyldig att betala tillbaka bidraget om mottagaren inte reser ut från Sverige inom tolv månader från beslutet om bidrag eller mottagaren efter utresan från Sverige på nytt bosätter sig i Sverige. Mottagaren ska även vara återbetalningsskyldig om mottagaren genom att lämna oriktiga uppgifter eller på något annat sätt har orsakat att bidraget har lämnats felaktigt eller med ett för högt belopp, eller bidraget av något annat skäl har lämnats felaktigt eller med ett för högt belopp och mottagaren har insett eller skäligen borde ha insett detta. Om mottagaren är

återbetalningsskyldig ska Migrationsverket besluta att helt eller delvis kräva tillbaka bidraget. Om det finns särskilda skäl ska Migrationsverket få helt eller delvis avstå från kravet på återbetalning.

Vid återkrav ska Migrationsverket få medge anstånd med betalningen eller träffa avtal med den återbetalningsskyldige om en avbetalningsplan. I sådana fall ska Migrationsverket ta ut ränta på det obetalda beloppet. Ränta ska tas ut från den dag då anståndet beviljades eller avtalet om avbetalningsplan träffades, dock inte för tid innan det återkrävda beloppet har förfallit till betalning. Ränta ska tas ut efter en räntesats som vid varje tidpunkt överstiger statens utlåningsränta med två procentenheter. Om ett belopp som har återkrävts inte betalas i rätt tid ska dröjsmålsränta enligt räntelagen tas ut på beloppet. Detsamma gäller när den återbetalningsskyldige har beviljats anstånd med betalningen eller träffat ett avtal om en avbetalningsplan och betalning inte sker inom den tid som följer av beslutet om anstånd eller avtalet. Om det finns särskilda skäl får Migrationsverket helt eller delvis efterge krav på återbetalning eller ränta.

Skälen för förslaget: Det bör införas bestämmelser i den nya förordningen om i vilka fall en mottagare av ett återvandringsbidrag ska vara skyldig att betala tillbaka bidraget. Några sådana bestämmelser finns inte i den nuvarande förordningen, men är ett viktigt verktyg för att kunna rätta till felaktiga utbetalningar samt motverka fusk och missbruk. Att återvandringsbidrag ska kunna återkrävas föreslås även i betänkandet Stöd till invandrares utvandring (SOU 2024:53).

Som utvecklas i avsnitt 4.2 är syftet med återvandringsbidraget att bidra till sökandens etablering i ett annat land och att sökanden ska bosätta sig permanent i det landet. För att inte syftet med återvandringsbidraget ska kunna kringgåas bör den som har mottagit bidrag men inte reser ut från Sverige vara återbetalningsskyldig för den del av bidraget som har betalats ut. För att det ska vara tydligt när återbetalningsskyldighet inträder bör det i bestämmelsen anges när utresan senast ska ha gjorts. I avsnitt 4.2 föreslås att Migrationsverket ska få besluta om återvandringsbidrag till vissa utlännningar som önskar lämna Sverige och bosätta sig permanent i ett annat land. Av naturliga skäl kan det vara svårt att bedöma en avsikt att flytta från Sverige permanent, och även bl.a. utlänningsens möjligheter att tas emot i det nya bosättningslandet (jfr förslag i avsnitt 4.3), om inte flyttplanerna är relativt konkreta och förhållandevis långt framskridna. Det får därför antas att utresan från Sverige i normalfallet kommer att ske i relativt nära anslutning till beslutet om bidrag. Omständigheter kan dock uppstå utom den enskildes kontroll, t.ex. sjukdom, som medför att en planerad resa behöver skjutas fram en tid. Det framstår därför inte som lämpligt att bestämma en tidpunkt där återbetalningsskyldighet inträder som ligger alltför nära beslutet om bidrag. Samtidigt måste risken för fusk och missbruk beaktas. Sammantaget görs bedömningen att mottagaren av ett återvandringsbidrag bör vara återbetalningsskyldig om han eller hon inte reser ut från Sverige inom tolv månader från beslutet om bidrag.

För att minska risken för att återvandringsbidrag beviljas till personer som inte har verklig avsikt att flytta permanent från Sverige bör även den som har mottagit bidrag och efter utresan från Sverige på nytt bosätter sig i landet vara återbetalningsskyldig. Mottagaren bör även vara

återbetalningsskyldig om han eller hon genom att lämna oriktiga uppgifter eller på något annat sätt har orsakat att bidraget har lämnats felaktigt eller med ett för högt belopp, t.ex. genom att inte anmäla ett ändrat förhållande. Detsamma bör gälla om bidraget av något annat skäl har lämnats felaktigt eller med ett för högt belopp och mottagaren har insett eller skäligen borde ha insett detta. Exempelvis om det är en annan person som har orsakat den felaktiga utbetalningen och mottagaren har insett eller skäligen borde ha insett detta.

Om mottagaren är återbetalningsskyldig bör Migrationsverket besluta om att helt eller delvis kräva tillbaka bidraget. Om det finns särskilda skäl bör Migrationsverket helt eller delvis kunna avstå från kravet på återbetalning. Särskilda skäl att helt eller delvis kunna avstå från återkravet skulle exempelvis kunna vara att mottagaren, under den tid som mottagaren har uppehållstillstånd i Sverige, behöver flytta tillbaka till Sverige på grund av ett nyuppkommet skyddsbehov, dvs. omständigheter som mottagaren inte kunnat förväntas råda över. Det skulle också kunna vara att mindre belopp har utbetalats felaktigt, eller att det har gått lång tid sedan utbetalningen skedde, och det framstår som oskäligt att kräva hela eller delar av beloppet åter. Det kan även tänkas omfatta andra situationer där det framstår som oskäligt att ställa krav på återbetalning. Det bör ligga på Migrationsverket att i ett enskilt fall bedöma om det finns omständigheter som kan anses utgöra särskilda skäl.

När återkrav har beslutats bör Migrationsverket kunna besluta om anstånd med betalningen eller upprätta en avbetalningsplan. Det kan bidra till att betalning i större utsträckning sker frivilligt och således i förlängningen till att såväl Migrationsverket som den återbetalningsskyldige undviker kostnader som uppstår i samband med verkställighet. I sådana fall bör även ränta tas ut på det obetalda beloppet. Ränta syftar främst till att ha en preventiv effekt, dvs. att bidra till att den som är återbetalningsskyldig betalar i rätt tid. Det kan dock även framstå som stötande om enskilda som felaktigt får en förmån från staten inte ska behöva betala ränta på det belopp som de ska betala tillbaka om de får anstånd med betalningen eller träffar en överenskommelse om avbetalningsplan. Ränta bör tas ut från den dag då anståndet beviljades eller avtal träffades om avbetalningsplan, dock inte för tid innan det återkrävda beloppet hade förfallit till betalning. Ränta bör i dessa fall, i likhet med regleringen i andra författningar, tas ut med en räntesats som överstiger statens utlåningsränta med två procentenheter. Om ett belopp som har krävts åter inte betalas i tid bör Migrationsverket vidare ta ut dröjsmålsränta på beloppet. Det gäller även belopp som inte betalas i enlighet med en avbetalningsplan eller ett anstånd. I sådana situationer bör dröjsmålsränta tas ut i enlighet med bestämmelserna i räntelagen (1975:635).

Migrationsverket bör ha möjlighet att efterge beslut om återkrav och ränta om det finns särskilda skäl. Även i dessa fall bör det ligga på Migrationsverket att i ett enskilt fall bedöma om det finns omständigheter som kan anses utgöra särskilda skäl. Vid den bedömningen kan hänsyn t.ex. tas till hur stort belopp den felaktiga utbetalningen avser, hur lång tid som har gått sedan utbetalningen och om mottagaren medvetet har orsakat den felaktiga utbetalningen. Som nämnts i avsnitt 4.5, ska i alla åtgärder

som rör barn, i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Det gäller även när barn berörs i fråga om återkrav.

4.11 Överklagande

Förslag: I förvaltningslagen finns bestämmelser om överklagande till allmän förvaltningsdomstol. Andra beslut än beslut om hinder mot utbetalning, återkrav och ränta ska inte få överklagas.

Skälen för förslaget: I 40 § förvaltningslagen (2017:900) finns bestämmelser om överklagande av beslut till allmän förvaltningsdomstol. Om en annan lag eller förordning innehåller någon bestämmelse som avviker från lagen, tillämpas dock den bestämmelsen (4 § förvaltningslagen). Migrationsverkets beslut enligt den nuvarande förordningen får inte överklagas (6 §). Återvändningsbidrag enligt den nya förordningen föreslås få lämnas i mån av tillgång på medel. Det finns således inte någon rätt att få bidraget. Inte heller i övrigt bedöms ett beslut om att inte bevilja ett återvändningsbidrag röra en sådan civil rättighet enligt artikel 6.1 i den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) som medför en rätt att överklaga beslutet till domstol. I likhet med vad som gäller i dag bör därför ett sådant beslut inte kunna överklagas. Ett beslut om hinder mot utbetalning kan emellertid anses vara av sådan karaktär att det bör kunna överklagas. För att inte verkan av beslutet om hinder mot utbetalning ska gå förlorat är det dock viktigt att ett sådant beslut kan gälla utan hinder av att det har vunnit laga kraft. I avsnitt 4.8 föreslås därför att ett beslut om hinder mot utbetalning ska gälla omedelbart.

Även Migrationsverkets beslut om återkrav och ränta bör vara möjliga att överklaga. Av 3 kap. 1 § 6 utsökningsbalken följer att beslut som fattas av en förvaltningsmyndighet och som innefattar betalningsskyldighet utgör en exekutionstitel, om beslutet kan överklagas i annan ordning än den som gäller för laglighetsprövning enligt 13 kap. kommunallagen (2017:725). Bestämmelsen, som trädde i kraft den 1 september 2022, infördes i syfte att effektivisera verkställigheten av förvaltningsmyndigheters beslut om återkrav och annan betalningsskyldighet (prop. 2021/22:206). Genom att Migrationsverkets beslut om återkrav och ränta får överklagas blir dessa beslut direkt verkställbara efter att de fått laga kraft, dvs. när de inte längre kan överklagas eller slutligen har prövats. Det ger Migrationsverket bättre förutsättningar att verkställa ett beslut om återkrav eller ränta, vilket i sin tur bör innebära att hanteringen blir enklare och mer kostnadseffektiv för Migrationsverket. Även ur den enskildes perspektiv framstår det som en bättre lösning att kunna få beslutet överprövat av domstol direkt än att han eller hon ska behöva bestrida betalningsskyldighet och invänta att Migrationsverket väcker talan vid domstol.

4.12 Rätt att meddela föreskrifter

Förslag: Migrationsverket ska få meddela föreskrifter om verkställigheten av förordningen.

Skälen för förslaget: Flera av de förslag som lämnas i detta kapitel, t.ex. i fråga om ansökan om och utbetalning av återvändningsbidrag, har sådan karaktär att det kan behövas kompletterande föreskrifter. Migrationsverket bör därför få möjlighet att meddela de föreskrifter som behövs för att verkställa förordningen.

5 Tillgång till belastningsregistret och misstankeregistret

Förslag: Migrationsverket ska, i ärenden enligt förordningen om återvändningsbidrag för vissa utlännningar, i fråga om den ärendet gäller, ha rätt att få uppgifter om brott som lett till fängelse och där fängelsestraffet ännu inte har avtjänats ur belastningsregistret och fullständiga uppgifter ur misstankeregistret.

Bedömning: Migrationsverket bör få ha direktåtkomst till uppgifter i belastningsregistret och misstankeregistret.

Skälen för förslaget och bedömningen: I avsnitt 4.4 föreslås att återvändningsbidrag inte ska få lämnas till en sökande som är misstänkt för brott för vilket fängelse är föreskrivet eller har åtalats för brott, eller som har dömts till fängelse och fängelsestraffet inte har avtjänats än, bl.a. eftersom detta skulle kunna underlätta för personen att lämna landet och därigenom undandra sig lagföring och/eller verkställighet. I avsnitt 4.8 föreslås att Migrationsverket ska kunna besluta att ett beviljat bidrag helt eller delvis inte ska betalas ut om förutsättningarna för bidrag i det här avseendet inte längre är uppfyllda.

Det kan innebära skada både för enskilda, t.ex. målsäganden, och det allmänna om en utlänning skulle kunna uppbära återvändningsbidrag, lämna landet och därigenom undandra sig lagföring och/eller verkställighet. Det kan vidare innebära skada och uppfattas som stötande om det inte skulle vara möjligt att hindra kommande utbetalningar för en utlänning som redan har lämnat landet och det sedan uppdagas att denne är misstänkt för eller har gjort sig skyldig till brott. Det är därför av stor vikt att Migrationsverket vid prövningen av en ansökan om återvändningsbidrag, liksom vid bedömningen av om det finns hinder att betala ut ett beviljat bidrag, har tillgång till tillräckliga uppgifter om utlänningens brottslighet och misstänkta brottslighet.

Uppgifter som kan vara av betydelse vid prövningen finns i belastningsregistret och misstankeregistret. Misstankeregistret innehåller bl.a. uppgifter om den som är minst skäligen misstänkt för brott enligt brottsbalken eller andra brott med svårare påföljd än böter. En uppgift i misstankeregistret ska gallras bl.a. om en förundersökning har avslutats utan att åtal väckts med anledning av misstanken, om åtal som har väckts

med anledning av misstanken har lagts ned, eller om domstol har meddelat dom eller beslut som vunnit laga kraft med anledning av misstanken (13 § lagen [1998:621] om misstankeregistret). Det som i aktuellt avseende inte framgår av misstankeregistret, men som i stället framgår av belastningsregistret, är uppgifter om domar som vunnit laga kraft där personen har dömts till fängelse och vissa uppgifter om verkställigheten av fängelsestraffet (3 § förordningen [1999:1134] om belastningsregister).

Migrationsverket har i dag rätt att utan hinder av sekretess få ut uppgifter ur belastningsregistret och misstankeregistret inom ramen för sin ärendehantering i ärenden enligt utlänningslagen, lagen om svenskt medborgarskap och lagen om särskild kontroll av vissa utlänningar. Migrationsverket får i dessa ärenden dessutom ha direktåtkomst till uppgifterna i registren (35 kap. 3 och 10 §§ offentlighets- och sekretesslagen [2009:400], 10 och 19 §§ förordningen om belastningsregister samt 3 och 6 §§ förordningen [1999:1135] om misstankeregister). Det saknas dock författningsstöd för Migrationsverket att inhämta uppgifter ur registren i ärenden som rör återvandringsbidrag.

Tillgång till belastningsregistret och misstankeregistret bör inte medges om det finns mindre ingripande alternativ. Utan en möjlighet att få uppgifter ur belastningsregistret och misstankeregistret inom ramen för handläggningen av återvandringsbidrag är dock Migrationsverkets möjligheter att få vetskap om att den som har ansökt om, eller som har beviljats, återvandringsbidrag är misstänkt eller åtalad för brott, eller ska avtjäna ett fängelsestraff, mycket begränsade. Det informationsutbyte som i dag är möjligt mellan t.ex. Kriminalvården och Migrationsverket bedöms med hänsyn bl.a. till den sekretess som kan gälla för uppgifterna inte tillräckligt för att tillgodose Migrationsverkets behov av uppgifter om lagakraftvunna domar och verkställighet av fängelsestraff. Det kan noteras att en sådan ordning även skulle vara mer resurskrävande för både Migrationsverket och Kriminalvården än att Migrationsverket, som redan har tillgång till belastningsregistret i andra ärenden, får tillgång till information från belastningsregistret även i fråga om ärenden om återvandringsbidrag. Inte heller några andra lösningar framstår som möjliga alternativ.

För att avgöra om Migrationsverket bör medges tillgång till belastningsregistret och misstankeregistret måste även en intresseavvägning göras mellan ovanstående intressen och skyddet för den personliga integriteten. Skyddet för den personliga integriteten följer av bl.a. artikel 8 i Europakonventionen och artikel 16 i barnkonventionen. En uppgift om att en viss person är misstänkt för eller dömd för brott är integritetskänslig. Vid en avvägning mellan å ena sidan intresset av att Migrationsverket har tillgång till de uppgifter som myndigheten behöver för att kunna bedöma om den som har ansökt om eller beviljats återvandringsbidrag uppfyller förutsättningarna för bidrag, och å andra sidan skyddet för den enskildes personliga integritet, är det rimligt att Migrationsverket ges möjligheter att inhämta uppgifter om misstänkt och konstaterad brottslighet ur belastningsregistret respektive misstankeregistret. Med hänsyn till den enskildes personliga integritet bör tillgången inte vara mer omfattande än nödvändigt. Vad gäller misstankeregistret bedöms det vara nödvändigt för Migrationsverket att få tillgång till fullständiga uppgifter för att myndigheten ska kunna bedöma om förutsättningarna för bidrag är

uppfyllda. I fråga om den som har dömts för brott innebär dock förslaget i avsnitt 4.4 att möjligheten att beviljas återvändningsbidrag påverkas av om en person har dömts till fängelse och fängelsestraffet inte har avtjänats än. I förhållande till belastningsregistret bör därför Migrationsverkets tillgång begränsas till uppgifter om brott som lett till fängelse och där fängelsestraffet ännu inte har avtjänats. Det får också anses mindre ingripande än alternativet att Migrationsverkets tillgång begränsas till uppgifter om brott som lett till någon annan påföljd än penningböter. Det intrång i den enskildes personliga integritet som förslagen medför får anses acceptabel och proportionerlig. I den bedömningen ska också beaktas att det handlar om ett frivilligt statligt bidrag.

Av effektivitetsskäl bör Migrationsverket även i ärenden om återvändningsbidrag kunna få tillgång till uppgifterna genom direktåtkomst. Det innebär en ökad risk för intrång i den personliga integriteten. Direktåtkomst innebär typiskt sett att uppgifter blir tillgängliga för fler personer och att den utlämnande myndighetens möjlighet att kontrollera användningen av uppgifterna minskar. Samtidigt innebär det effektivitetsvinster både för den mottagande och utlämnande myndigheten samt kan även innebära fördelar ur informations-säkerhetssynpunkt jämfört med utlämning via t.ex. e-post. Eftersom det handlar om överföring av information mellan två myndigheter finns det regler för hantering och spridning av information som myndigheterna måste förhålla sig till och tjänstemännen som hanterar uppgifterna är underkastade tjänstefelsansvar. Det kan även förutsättas att kretsen av tjänstemän som kan ha direkt tillgång till uppgifterna är begränsad. Därtill har Migrationsverket som ovan nämnts redan i dag tillgång till dessa register genom direktåtkomst i bl.a. ärenden enligt utlänningslagen och lagen om svenskt medborgarskap. Vid en samlad bedömning är de fördelar som direktåtkomsten innebär så stora att risken för ett ökat integritetsintrång får anses godtagbara. Det krävs inte några författningsändringar för att Migrationsverket ska kunna få direktåtkomst. Några förslag lämnas därför inte i den här delen.

Förslagen innebär en utökad personuppgiftsbehandling jämfört med i dag. Om personuppgiftsbehandling, se vidare avsnitt 7.

6 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Förslag: Den nya förordningen om återvändningsbidrag för vissa utlännningar och övriga förordningsändringar ska träda i kraft den 1 januari 2026.

Bedömning: Det finns inte något behov av övergångsbestämmelser.

Skälen för förslaget och bedömningen: Medel har avsatts för ett höjt återvändningsbidrag från och med 2026 (prop. 2024/25:1 Utgiftsområde 8 s. 34). Den nya förordningen och övriga förordningsändringar bör därför träda i kraft den 1 januari 2026.

I avsnitt 4.1 föreslås att den nuvarande förordningen ska upphävas genom den nya förordningen om återvandringsbidrag för vissa utlänningar. Något behov av övergångsbestämmelser med anledning av att den nuvarande förordningen upphör att gälla bedöms inte finnas. Huvudregeln inom förvaltningsrätten är att rättstillämparen ska tillämpa den författning som gäller vid tidpunkten för prövningen, om inget annat föreskrivs. Det innebär att ansökningar som har kommit in och som inte har prövats före upphävandet av den nuvarande förordningen inte kommer att kunna prövas i sak. Som konstaterats i avsnitt 4.5 har antalet personer som ansökt om bidrag enligt den förordningen historiskt varit få. Den som efter upphävandet av den nuvarande förordningen fortfarande vill ansöka om bidrag i syfte att lämna Sverige för att bosätta sig i ett annat land kan också ansöka om återvandringsbidrag enligt den nya förordningen om återvandringsbidrag för vissa utlänningar. Som framgår i avsnitt 4.3 föreslås att det införs en begränsning med innebörden att utlänningen ska ha haft uppehållstillstånd i Sverige sedan den 12 september 2024 eller tidigare för att personer som har beviljats uppehållstillstånd på vissa grunder ska kunna beviljas återvandringsbidrag. Det förändrar inte bedömningen när det gäller behovet av övergångsbestämmelser med anledning av att den nuvarande förordningen upphävs. Det finns inte heller i övrigt något behov av övergångsbestämmelser.

7 Konsekvenser

Bedömning: Förslagen bedöms leda till ökade kostnader för Migrationsverket från och med 2026. Kostnaderna är finansierade med ökade anslag i enlighet med budgetpropositionen för 2025. De kostnader som förslagen kan ge upphov till för de allmänna förvaltningsdomstolarna bedöms inte vara större än att de ryms inom domstolarnas befintliga ekonomiska ramar. Förslagen bedöms inte leda till några ökade kostnader för kommuner och regioner.

Skälen för förslaget

Ekonomiska konsekvenser för staten

Förslagen i promemorian innebär i huvudsak att storleken på det bidrag som kan lämnas när en person vill lämna Sverige för att bosätta sig permanent i ett annat land höjs kraftigt och att regelverket anpassas till en väsentligt ökad risk för fusk och missbruk. Förslagen utgör ett led i att kraftigt stimulera och öka den frivilliga återvandringen från Sverige och syftar bl.a. till att minska antalet personer som lever i utanförskap i Sverige och de följder som ett sådant utanförskap får för det svenska samhället och för individen. Det är svårt att uppskatta hur många personer som skulle kunna komma i fråga för återvandringsbidrag. I avsnitt 4.3 föreslås att återvandringsbidrag ska få lämnas till en utlänning som har beviljats uppehållstillstånd i Sverige bl.a. som flykting eller alternativt skyddsbehövande, på grund av vidarebosättning eller synnerligen ömmande omständigheter. Vidare föreslås att återvandringsbidrag ska få

lämnas till en utlännings som har beviljats permanent uppehållstillstånd i Sverige i vissa fall enligt den upphävda lagen om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige eller den upphävda lagen om uppehållstillstånd för studerande på gymnasial nivå. Återvändningsbidrag föreslås också under vissa förutsättningar få lämnas till en person som har beviljats uppehållstillstånd på grund av anknytning till en sådan person. Det kan därmed konstateras att det rör sig om en förhållandevis stor målgrupp. I vilken utsträckning som förslagen i promemorian kan komma att påverka hur många av dessa personer som ansöker om återvändningsbidrag och därefter lämnar Sverige för permanent bosättning i annat land kan dock i dag inte beräknas närmare. Den höjning av bidraget som nu föreslås bedöms dock ha potential att kraftigt öka de ekonomiska incitamenten hos den som är intresserad av att flytta till sitt hemland eller till ett annat land att ta det steget. Som nämnts i avsnitt 3 vidtas även andra åtgärder för att stimulera och öka den frivilliga återvandringen från Sverige, bl.a. åtgärder i syfte att öka kunskapen om möjligheten att frivilligt återvända. Sammantaget förväntas förslagen, tillsammans med de övriga åtgärder som vidtas, bidra till att antalet personer som ansöker om återvändningsbidrag och därefter återvänder ökar påtagligt.

Ett kraftigt höjt återvändningsbidrag skulle kunna leda till att fler personer söker sig till Sverige för att ansöka om asyl, vilket i sin tur skulle kunna öka det allmänna kostnader för bl.a. mottagande. För att minska den risken föreslås i avsnitt 4.3 att återvändningsbidrag enligt den nya förordningen endast ska kunna lämnas till en person som har beviljats uppehållstillstånd, bl.a. som flykting eller alternativt skyddsbehövande, om han eller hon har haft uppehållstillstånd i Sverige sedan den 12 september 2024 eller tidigare. Förslagen bedöms därmed inte leda till att fler personer söker asyl i Sverige. En motsvarande begränsning föreslås även för personer som har beviljats uppehållstillstånd på grund av anknytning.

Som nämns i avsnitt 4.5 innebär en kraftig höjning av återvändningsbidraget en väsentligt ökad risk för fusk och missbruk. Felaktiga utbetalningar som beror på fusk, missbruk eller andra orsaker medför kostnader för staten och innebär att skattemedel används till andra ändamål än vad som avsetts. Felaktiga utbetalningar kan t.ex. inkludera att bidrag beviljas eller utbetalas till någon som uppträder under falsk identitet eller till en mottagare som inte bosätter sig permanent i annat land, utan att det upptäcks. Även om en felaktig utbetalning upptäcks finns risk att ett beslutat återkrav inte återbetalas eller att det inte kan prövas om mottagaren av bidraget har gjort sig skyldig till exempelvis bidragsbrott. I promemorian föreslås att den nya förordningen utformas på ett sätt som minskar riskerna för fusk och missbruk samt felaktiga utbetalningar. Det föreslås bl.a. att det införs bestämmelser som innebär att ytterligare förutsättningar behöver vara uppfyllda för att bidrag ska få lämnas, att uppgifter ska lämnas på heder och samvete, att utbetalning av ett beviljat bidrag ska delas upp på tre tillfällen, att den som ansöker om eller har beviljats återvändningsbidrag utan dröjsmål ska anmäla sådana ändrade förhållanden som kan påverka rätten till eller storleken på bidraget och bestämmelser om hinder mot utbetalning samt om återkrav (se avsnitt 4.4 och 4.6–4.10). Genom förslagen bedöms riskerna för fusk och missbruk samt felaktiga utbetalningar minska. Förslagets effekter i det här

avseendet bör dock följas noga och vid behov kan ytterligare åtgärder komma att behöva göras för att minska riskerna.

En ökning av antalet personer som ansöker om återvandringsbidrag innebär en ökning av antalet ärenden om återvandringsbidrag hos Migrationsverket. Hur många ärenden det kan röra sig om är svårt att bedöma. Inte minst med hänsyn till att antalet ansökningar om bidrag enligt den nuvarande förordningen historiskt har varit mycket få. Det bör dock handla om betydligt fler ärenden än i dag. Ett ökat antal ärenden kommer att öka Migrationsverkets administration. Förslagen i promemorian innebär vidare att det kommer att tillkomma provningsmoment, kontrollinsatser och arbetsuppgifter för Migrationsverket, bl.a. föreslås att det ska krävas att ytterligare förutsättningar är uppfyllda för att bidrag ska kunna lämnas jämfört med i dag och att Migrationsverket ska kunna hämta in uppgifter från belastningsregistret och misstankeregistret avseende personer som söker återvandringsbidrag. Det föreslås också att det ska införas bestämmelser om att Migrationsverket ska kunna besluta att det finns hinder mot utbetalning och att mottagaren av ett bidrag är återbetalningsskyldig. Flera av de tillkommande momenten är inte nya för myndigheten, att ta ställning till återkrav är t.ex. något som Migrationsverket gör i andra ärenden. Det är dock förändringar som ökar komplexiteten i prövningen av ärenden om återvandringsbidrag och som därmed bedöms öka arbetsbelastningen och kostnaderna för dessa ärenden. Ändringarna bedöms samtidigt som nödvändiga, bl.a. med hänsyn till den väsentligt ökade risk för fusk och missbruk som ett höjt bidrag medför. I avsnitt 4.7 föreslås att utbetalning av ett beviljat återvandringsbidrag ska ske vid fler tillfällen än i dag och delvis efter att mottagaren har lämnat Sverige. Utbetalningar till utlandet kan innebära en mer omfattande administration. Även detta kan medföra ökade kostnader för Migrationsverket, t.ex. för att ingå avtal med aktörer som kan bistå vid utbetalning i utlandet. Det är svårt att uppskatta kostnaderna för dessa åtgärder men de kommer att finansieras inom ramen för de medel som har tillförts i budgetpropositionen för 2025. Kostnaderna är motiverade utifrån att det måste finnas en säker och ändamålsenlig ordning för utbetalningar som minskar riskerna för fusk och missbruk. Under 2025 tillkommer det även kostnader för att Migrationsverket behöver utveckla administrativt stöd och rutiner för kontrollinsatser inför att bidraget höjs.

Den föreslagna höjningen av storleken på bidraget kommer att öka kostnaderna för återvandringsbidrag. På grund av den osäkerhet som råder när det gäller hur många personer som kan komma att söka bidrag efter att ändringarna har trätt i kraft är det dock inte möjligt att göra några närmare beräkningar kring detta.

Sammantaget bedöms förslagen i promemorian innebära att statens utgifter för utgiftsområde 8 Migration ökar. Riksdagen har beslutat att tillföra medel för detta ändamål i enlighet med regeringens förslag i budgetpropositionen för 2025, vilket innebär att anslaget för 1:3 *Migrationspolitiska åtgärder* ökas med 105 miljoner kronor för 2025, 1 425 miljoner kronor för 2026 och med 920 miljoner kronor från och med 2027 (prop. 2024/25:1 Utgiftsområde 8 s. 34). Utöver ett höjt bidrag vid återvandring från och med 2026 ingår i detta även vissa medel för bl.a. administrativa kostnader, inklusive kontrollinsatser, och för informationsinsatser i syfte att öka kunskapen om återvandring och om det

stöd som finns att tillgå. Förslagen i promemorian bedöms därmed vara fullt finansierade.

Förslaget i avsnitt 5 om att Migrationsverket ska få tillgång till uppgifter i Polismyndighetens belastningsregister om brott som lett till fängelse och där fängelsestraffet ännu inte har avtjänats kommer kräva en initial arbetsinsats från Polismyndighetens sida för att ta fram en teknisk lösning. Den engångsinsats det handlar om bedöms dock vara begränsad och eventuella kostnadsökningar som det föranleder bedöms inte vara större än att de ryms inom befintliga ekonomiska ramar. Med anledning av att Migrationsverket föreslås få direktåtkomst till registren bedöms förslagen om att Migrationsverket ska få tillgång till uppgifter i misstankeregistret och belastningsregistret i ärenden om återvandringsbidrag i övrigt inte medföra några ökade kostnader för Polismyndigheten. Inte heller förslagen i promemorian i övrigt bedöms medföra ökade kostnader för Polismyndigheten.

I avsnitt 4.11 föreslås att vissa beslut rörande återvandringsbidrag ska kunna överklagas till allmän förvaltningsdomstol, vilket kan innebära en ökning av antalet ärenden för de allmänna förvaltningsdomstolarna. Antalet ärenden är dock svårt att bedöma. Förslaget innebär att det endast är beslut om hinder mot utbetalning, återkrav samt ränta som ska kunna överklagas. Detta är helt nya bestämmelser som saknar motsvarighet i den nuvarande förordningen. I avsnitt 4.8 föreslås att hinder mot utbetalning bl.a. ska anses föreligga om vissa förutsättningar för bidrag inte längre är uppfyllda. Migrationsverket kommer ta ställning till om dessa förutsättningar är uppfyllda inför att bidrag beviljas och i promemorian föreslås att den första utbetalningen ska ske i anslutning till beviljandet av bidrag. Hinder mot utbetalning bör därmed i regel inte kunna uppstå inför det första utbetalningstillfället. Med hänsyn till att det i normalfallet inte bör ha gått särskilt lång tid mellan den första och den andra utbetalningen får det antas att det också kommer att vara ovanligt att omständigheterna har ändrats på ett sådant sätt att hinder mot utbetalning finns inför den andra utbetalningen. Mellan den andra och den tredje utbetalningen kan längre tid ha gått. Avsikten är dock att personen under den perioden ska etablera sig i det nya bostättningslandet. Det får därmed antas att det inte heller inför det tillfället kommer vara vanligt att omständigheterna har ändrats. Hinder mot utbetalning föreslås också kunna föreligga om det finns grund för återbetalning. I avsnitt 4.10 föreslås att en utlänning ska vara återbetalningsskyldig bl.a. om han eller hon inte reser ut från Sverige inom tolv månader från beslutet om bidrag eller efter utresan från Sverige på nytt bosätter sig i landet. Eftersom en förutsättning för bidrag föreslås vara att sökanden har för avsikt att lämna Sverige permanent bör denna situation inte aktualiseras i särskilt många fall. Såväl dessa förutsättningar, som övriga som föreslås kunna ligga till grund för hinder mot utbetalning och för återbetalningsskyldighet, bör vidare vara tämligen enkla för Migrationsverket att kontrollera. Det bör därmed endast bli fråga om ett fåtal ärenden om hinder mot utbetalning, återkrav och ränta hos de allmänna förvaltningsdomstolarna. Eventuella kostnadsökningar bedöms därför inte vara större än att de ryms inom befintliga ekonomiska ramar.

En följd av att beslut om återkrav ska kunna överklagas är att sådana beslut kan verkställas direkt efter laga kraft. Det innebär att Migrationsverket vid ett lagakraftvunnet återkrav direkt kan vända sig till

Kronofogdemyndigheten för att få kravet verkställt. Det innebär färre moment i ärendehantering för såväl Migrationsverket som Kronofogdemyndigheten. Förslagen bedöms därför inte leda till några ökade kostnader eller annars vara betungande för Kronofogdemyndigheten.

Ekonomiska konsekvenser för kommuner och regioner

De personer som kan tänkas vilja ansöka om återvändningsbidrag och därefter återvända kan vara personer som av olika skäl upplever att de inte har integrerats i det svenska samhället, exempelvis i form av bristande egenförsörjning eller språk (jfr prop. 2024/25:1 Utgiftsområde 8 s. 29). Det kan antas att det i vissa fall handlar om personer som kommuner har kostnader för i dag, t.ex. i form av utgifter för ekonomiskt bistånd. Att antalet personer som återvandrar ökar skulle därmed kunna medföra minskade kostnader för kommunerna. Med tanke på att det inte går att förutse effekterna av bidraget är det också möjligt att det leder till att personer som arbetar eller gått i pension väljer att återvända. Om återvandringen bland personer som arbetar påverkar sysselsättningen skulle det kunna minska skatteintäkterna. Om personer som gått i pension väljer att återvända kan det påverka både kommunernas kostnader och skatteintäkter. Eftersom det inte är möjligt att göra någon närmare uppskattning av antalet personer som kommer att ta del av återvändningsbidraget, eller vilka personer det kommer att röra sig om, går det inte heller att uppskatta i vilken utsträckning kommunernas kostnader kan påverkas. Det är dock rimligt att anta att de ekonomiska konsekvenserna för kommunerna är positiva men relativt marginella. Regioner bedöms inte påverkas av förslagen. Förslagen bedöms därmed inte leda till några ökade kostnader för kommunerna och regionerna.

Konsekvenser för enskilda och för integrationen

Förslagen bedöms ha positiva effekter för de utlänningar som omfattas av den nya förordningen och som vill återvända. Ett höjt bidrag kan underlätta för dessa personer att lämna Sverige och etablera sig i ett annat land. Det kan samtidigt innebära vissa negativa effekter för enskilda genom att exempelvis öka risken för påtryckningar inom en familj i fall där den ena maken eller sambon vill återvända men inte den andra. Det kan också innebära att barn i större utsträckning lämnar Sverige mot sin vilja, t.ex. i en situation där föräldrarna vill återvända men inte barnet. Som utvecklas i avsnitt 4.5 kan sådana situationer emellertid uppstå redan med nuvarande regelverk och oavsett om familjen beviljas återvändningsbidrag eller återvandrar utan bidrag men omfattningen kan komma att öka om de ekonomiska incitamenten för återvandring ökar. Att möjligheten att besluta om bidrag föreslås vara fakultativ innebär att det inte finns någon ovillkorlig rätt att få bidrag. Det innebär också att det finns möjlighet att ta hänsyn till situationen i det enskilda fallet, med de begränsningar som förslagen i avsnitt 4.3 och 4.4 innebär. I alla åtgärder som rör barn ska också, i enlighet med artikel 3 i barnkonventionen, i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa.

Hur förslagen i promemorian kommer att påverka integrationen är svårt att bedöma på förhand. I betänkandet Stöd till invandrades utvandring

bedömer utredaren att ett höjt återvändningsbidrag skulle kunna skada integrationen. Enligt utredaren kan det skicka en signal till bidragets målgrupp att den är oönskad i Sverige. En sådan signal kan verka negativt på målgruppens vilja, och syn på sina egna möjligheter, att bli en integrerad del av det svenska samhället. Utredaren bedömer att det skulle kunna få konsekvenser som lägre arbetskräftsdeltagande och högre brottslighet (SOU 2024:53 s. 95 f). I sammanhanget är det viktigt att understryka att återvandring är helt frivilligt och att målet med integrationspolitiken är att personer som beviljas uppehållstillstånd integreras ekonomiskt, utbildningsmässigt, språkligt, demokratiskt, socialt och kulturellt enligt regeringens integrationspolitiska mål. En tidigare mycket stor invandring till Sverige i kombination med bristande integration har dock bidragit till att Sverige står inför stora utmaningar med ett växande utanförskap. För att bryta och vända den negativa utvecklingen och skapa bättre förutsättningar för en framgångsrik integration lägger regeringen om inriktningen för integrationspolitiken och migrationspolitiken genomgår ett paradigmskifte. Ett led i paradigmskiftet är att kraftigt stimulera och öka den frivilliga återvandringen. Förslagen i denna promemoria utgör i sin tur ett led i att stimulera och öka den frivilliga återvandringen. Det kan därför finnas skäl att utvärdera i vilken mån förslagen stimulerar till frivillig återvandring och påverkar integrationen i det svenska samhället.

Det är svårt att på förhand bedöma vilka som kommer att ansöka om det kraftigt höjda bidraget. Individer som i dag lever i utanförskap eller som av andra skäl upplever att de inte har integrerats väl i det svenska samhället kan vara intresserade av att ansöka om återvändningsbidrag för att därefter lämna Sverige och bosätta sig i ett annat land. Det kan även finnas individer som deltar i Arbetsförmedlingens etableringsprogram eller som redan är integrerade i Sverige som är intresserade av att ansöka om bidraget. För dessa personer kan återvandring innebära en möjlighet till en nystart i livet och återvändningsbidraget kan bidra till att underlätta flytten från Sverige och etableringen i det andra landet, vilket i sin tur kan påverka arbetskraften och ekonomin i det landet. Ett höjt bidrag vid återvandring bedöms kunna bidra till att fler personer återvänder. Därigenom bör förslagen i promemorian kunna bidra till att minska antalet personer som lever i utanförskap i Sverige och de följder som ett sådant utanförskap får, både för det svenska samhället och för individen. Sammantaget kan förslagen, tillsammans med övriga åtgärder som vidtas för att öka incitamenten för frivillig återvandring, både ha positiva och negativa effekter för integrationen. Eftersom effekterna är svårbedömda behöver detta följas.

Konsekvenser för den personliga integriteten

Förslagen i promemorian innebär att Migrationsverket, på liknande sätt som i dag, kommer att behandla personuppgifter i ärenden om återvändningsbidrag. Förslagen i avsnitt 5 om att Migrationsverket i dessa ärenden ska få tillgång till uppgifter i belastningsregistret och misstankeregistret innebär att Migrationsverket i större utsträckning kommer att behandla uppgifter om misstänkt eller konstaterad brottslighet. Sådana uppgifter är av integritetskänslig natur.

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning), fortsättningsvis EU:s dataskyddsförordning, är direkt tillämplig på personuppgiftsbehandlingen hos Migrationsverket. För att behandlingen ska vara laglig krävs att det finns en rättslig grund för behandlingen enligt artikel 6 i EU:s dataskyddsförordningen. Alla uppgifter som riksdag eller regering har gett i uppdrag åt statliga myndigheter att utföra är av allmänt intresse (prop. 2017/18:105 s. 56 f.). Följaktligen omfattas den behandling av personuppgifter som sker inom ramen för Migrationsverkets handläggning av ärenden om återvandringsbidrag av den rättsliga grunden i artikel 6.1 e i EU:s dataskyddsförordning. Därutöver är grunden för behandlingen fastställd i den nationella rätten, på det sätt som krävs enligt artikel 6.3 i EU:s dataskyddsförordning, genom den föreslagna nya förordningen om återvandringsbidrag för vissa utlänningar. Utlänningsdatalagen (2016:27), som kompletterar EU:s dataskyddsförordning, gäller också vid behandling av personuppgifter i Migrationsverkets verksamhet som bl.a. rör bistånd och stöd till utlänningar (2 § 5).

Vissa kategorier av personuppgifter ges ett särskilt skydd i EU:s dataskyddsförordning, t.ex. personuppgifter som rör fällande domar i brottmål och lagöverträdelser som innefattar brott eller därmed sammanhängande säkerhetsåtgärder. Att en myndighet får behandla uppgifter om lagöverträdelser framgår dock direkt av artikel 10 i förordningen (se även 3 kap. 8 § lagen [2018:218] med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning). Det innebär att myndigheter inte behöver uttryckligt stöd i föreskrifter eller särskilda beslut för att få behandla sådana uppgifter.

Det intrång i den personliga integriteten som förslagen kan innebära ska ställas mot motstående intressen. Som utvecklas i avsnitt 4.4 och 5 kan det innebära skada för enskilda och det allmänna om en utlänning t.ex. kan uppbära återvandringsbidrag, lämna landet och därigenom undandra sig lagföring och/eller verkställighet. Vid en intresseavvägning bedöms intresset av att Migrationsverket har tillgång till nödvändiga uppgifter för att kunna kontrollera att sökanden uppfyller förutsättningarna för återvandringsbidrag väga tyngre än intresset av att skydda den enskildes personliga integritet. Det intrång i den enskildes personliga integritet som förslagen medför får anses acceptabelt och proportionerligt. I den bedömningen ska också beaktas att det handlar om ett frivilligt statligt bidrag. Den sammantagna bedömningen är att den personuppgiftsbehandling som kommer att ske inom ramen för förslagen i promemorian är proportionerlig och förenlig med EU:s dataskyddsförordning samt övrig reglering på området.

Övriga konsekvenser

Som nämnts i avsnitt 4.5 kan ett kraftigt höjt återvandringsbidrag öka risken för påtryckningar inom en familj, exempelvis i fall där den ena maken eller sambon vill återvända men inte den andra. Det kan även medföra situationer där en make väljer att ensam lämna landet, medan den andra maken stannar kvar med barn att försörja. En ökad risk för att sådana

situationer uppkommer kan få effekter för jämställdheten mellan män och kvinnor. Det är dock svårt att på förhand göra en uppskattning av i vilken utsträckning jämställdheten kan komma att påverkas. Förslagen bedöms inte få några effekter för företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt. Förslagen bedöms inte heller få några konsekvenser för miljön.